

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: B 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Ekonomika a management mezinárodního obchodu

Problém světové chudoby a sociálně-ekonomické nerozvinutosti

The Problem of global poverty

BP-EF-KEK-2010-04

PETRA GAŠPARÍKOVÁ

Vedoucí práce: prof. Ing. Fárek Jiří, CSc., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Kocourek Aleš, Ph.D., katedra ekonomie

Počet stran: 54

Datum odevzdání: 05.01.2010

Počet příloh: 3

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci, 30.12.2009

.....

Petra Gašparíková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. Ing. Jiřímu Fárkovi CSc. za počáteční nasměrování, cenné rady, za velkou trpělivost a čas, který věnoval mé práci. Děkuji.

.....

Petra Gašparíková

Anotace

Práce se zaměřuje na problematiku chudoby ve světě. První část přibližuje chudobu jako takovou, definuje samotný pojem a představuje způsoby jejího měření. Druhá část práce mapuje možné příčiny chudoby a rozvojovou pomoc. Zabývá se otázkou globalizace a jejího vlivu na chudé obyvatelstvo tohoto světa. Představuje mezinárodní instituce, jež prostřednictvím rozvojové pomoci pomáhají chudým zemím a obsahuje výčet rozvojových cílů tisíciletí. Přijetí těchto ambiciózních cílů v roce 2000 znamenalo velkou naději na zlepšení situace pro miliony chudých lidí celého světa. Jak konkrétně probíhá uskutečňování těchto cílů v oblasti subsaharské Afriky, jako oblasti nejvíce postižené chudobou, a zda dojde k jejich naplnění, je rozebráno ve třetí a zároveň poslední části této práce.

Klíčová slova: chudoba, rozvojová pomoc, rozvojové cíle tisíciletí, subsaharská Afrika

Annotation

The work focuses on issues of world poverty. The first part brings poverty itself, defines the concept and presents ways to measure it. The second part of the work maps the possible causes of poverty and development assistance. Deals with the issue of globalization and its impact on poor people of this world. Represents international institutions, which help poor countries through development assistance and contains a list of the millennial development goals (MDGs). Adoption of these ambitious goals in 2000 meant a big hope for improving the situation for millions of poor people around the world. How exactly are these goals in Sub-Saharan Africa in progress, the area most affected by poverty, and if it comes to their fulfillment is discussed in the third and the last part of this work.

Key words: poverty, development assistance, Millennium Development Goals, Sub-Saharan Africa

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	8
SEZNAM TABULEK.....	9
SEZNAM OBRÁZKŮ	10
ÚVOD	11
1. CHUDOBA	12
1.1. DEFINICE CHUDOBY	12
1.2. MĚŘENÍ CHUDOBY	15
2. ROZVOJOVÁ POMOC.....	17
2.1. PŘÍČINY CHUDOBY A ROZVOJOVÁ POMOC.....	17
2.2. OFICIÁLNÍ ROZVOJOVÁ POMOC	21
2.2.1. Skupina světové banky – The World Bank Group.....	22
2.2.2. Organizace spojených národů – United Nations.....	24
2.3. ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ.....	25
2.3.1. Cíl 1: Odstranit extrémní chudobu a hlad	26
2.3.2. Cíl 2: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny	26
2.3.3. Cíl 3: Prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám	27
2.3.4. Cíl 4: Snížení dětské úmrtnosti.....	27
2.3.5. Cíl 5: Zlepšení zdraví matek	27
2.3.6. Cíl 6: Boj proti nemocem jako HIV/AIDS, malárie a ostatním chorobám	27
2.3.7. Cíl 7: Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí	28
2.3.8. Cíl 8: Posilování světového partnerství pro rozvoj	28
3. PLNĚNÍ MDGs V SUBSAHARSKÉ AFRICE	31
3.1. ANALÝZA PLNĚNÍ CÍLŮ TISÍCILETÍ V SUBSAHARSKÉ AFRICE	31
3.2. PERSPEKTIVY SUBSAHARSKÉ AFRIKY	41
ZÁVĚR	43
POUŽITÉ ZDROJE.....	44
SEZNAM PŘÍLOH	50
PŘÍLOHY	51

Seznam použitých zkratk

DAC	Development Assistance Committee – <i>Výbor pro rozvojovou pomoc</i>
HDI	Human Development Index – <i>Index lidského rozvoje</i>
HDP (GDP)	<i>hrubý domácí produkt</i> (gross domestic product)
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries – <i>Vysoce zadlužené chudé země</i>
HNP (GNP)	<i>hrubý národní produkt</i> (gross national product)
HPI	Human Poverty Index – <i>Index lidské chudoby</i>
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development – <i>Banka pro obnovu a rozvoj</i>
ICSID	International Centre for the Settlement of Investment Disputes – <i>Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů</i>
IDA	International Development Association – <i>Mezinárodní sdružení pro rozvoj</i>
IFC	International Finance Corporation – <i>Mezinárodní finanční kooperace</i>
IMF,MMF	International Monetary Fund – <i>Mezinárodní měnový fond</i>
LDCs	Least Developed Countries – <i>Nejméně rozvinuté země světa</i>
MDGs	Millennium Development Goals – <i>Rozvojové cíle tisíciletí</i>
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency – <i>Agentura pro mnohostranné investiční záruky</i>
ODA	Official Development Assistance – <i>Oficiální rozvojová pomoc</i>
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – <i>Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj</i>
OSN (UN)	<i>Organizace spojených národů</i> (United Nations)
PPP	Purchasing power parity – <i>parita kupní síly</i>
RTE	<i>rozvinuté tržní ekonomiky</i>
RZ	<i>rozvojové země</i>
UNAIDS	The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS – <i>Společný program OSN pro HIV/AIDS</i>
UNDP	United Nations Development Programme – <i>Rozvojový program OSN</i>
UNICEF	United Nations Children Fund – <i>Dětský fond OSN</i>
WB	World Bank – <i>Světová banka</i>
WHO	World Health Organization – <i>Světová zdravotnická organizace</i>

Seznam tabulek

Tab. 1: Počet obyvatel žijících za méně než 1 USD/den.....14

Tab. 2: Podíl obyvatel žijících za méně než 1 USD/den.....14

Seznam obrázků

Obr. 1: Diagram začarovaného kruhu chudoby.....	18
Obr. 2: Diagram začarovaného kruhu politické nestability.....	19
Obr. 3: Struktura skupiny Světové banky s logy organizací.....	23
Obr. 4: Emblém Spojených národů.....	25
Obr. 5: Graf zachycující vývoj Indikátoru 1 v subsaharské Africe.....	32
Obr. 6: Graf zachycující vývoj Indikátoru 9 v subsaharské Africe	33
Obr. 7: Graf zachycující vývoj Indikátoru 11 v subsaharské Africe.....	34
Obr. 8: Graf zachycující vývoj Indikátoru 14 v subsaharské Africe.....	35
Obr. 9: Graf zachycující vývoj Indikátoru 17 v subsaharské Africe.....	36
Obr. 10: Graf porovnávající vývoj Indikátoru 21 v jednotlivých regionech.....	37
Obr. 11: Graf zachycující vývoj Indikátoru 34 a 35 v subsaharské Africe.....	38
Obr. 12: Graf zachycující čistou ODA za rok 2007.....	40

Úvod

Dnešní svět můžeme charakterizovat slovy jako technicky vyspělý, ekonomicky prosperující, globalizovaný. Po přečtení těchto slov je až těžko uvěřitelné, že v této vyspělé a prosperující době je stále aktuální problém extrémní chudoby a hladomoru. V době, kde je informace o situaci v jakékoliv zemi vzdálená tak, jako nejbližší počítač s připojením k internetu, není již možné nevědět o životech lidí, kterým se, ať už z jakýchkoli důvodů, nepodařilo využít potenciálu ekonomického růstu a jsou nuceni žít v prostředí neustálého strachu o samotnou existenci.

Podoba chudoby jakou známe dnes, nemá v historii lidstva obdoby. Pro dnešní chudobu je specifické, že postihuje mnoho sfér lidského života a má dopad na celý svět, čímž se stává globálním problémem. Chudoba je záležitostí především rozvojových zemí, ale její vliv na vyspělé ekonomiky je tak velký, že se rozhodly tento problém nepodceňovat a začaly ho řešit. Pod záštitou mezinárodních organizací byly vyvinuty programy na pomoc takto postiženým zemím. Zlomovým rokem pro rozvojovou pomoc se stal rok 2000, kdy si Spojené národy vzaly za úkol do roku 2015 snížit světovou chudobu na polovinu za pomoci tzv. Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs).

Tato práce si neklade za cíl navrhnout řešení tohoto problému, snaží se přiblížit problém jako takový, zmapovat současnou situaci ve které se nachází a zároveň zhodnotit výsledky rozvojové pomoci.

Práce je dělena do tří částí. V první části práce bude vymezen samotný pojem chudoby a budou definovány základní způsoby jejího měření. Následující část je věnována rozvojové pomoci. Jsou zde shrnuty informace umožňující analyzovat možné příčiny chudoby a jejich souvislost s rozvojovou pomocí. Oficiální rozvojová pomoc je zde zastoupena dvěma mezinárodními organizacemi, a to Spojenými národy a Světovou bankou. V rámci OSN jsou představeny jednotlivé Rozvojové cíle tisíciletí spolu se svými indikátory. Třetí část práce se pokusí o stručné zhodnocení současného stavu těchto cílů v oblasti subsaharské Afriky, jako oblasti, kterou od jejich naplnění dělila nejdelší cesta.

1. Chudoba

Chudoba je povětšinou záležitostí rozvojových zemí. Dle poslední zprávy Světové Banky z roku 2008 žije v extrémní chudobě téměř 1,4 miliardy lidí, což je více než jedna čtvrtina populace rozvojových zemí. Tedy 1,4 miliardy lidí, což představuje 21% světové populace, žije za méně než 1 dolar na den. Přibližně 40% těchto lidí žije v jižní Asii, 25% ve východní Asii, Číně a Tichomoří a 30% v subsaharské Africe. V bohatých zemích se nedožije pěti let méně než jedno dítě ze sta, zatímco v nejchudších zemích je to celá pětina všech dětí. Zatímco v bohatých zemích je podvyživených méně než 5% všech dětí mladších pěti let, v chudších zemích je to až polovina dětí. Tento nedostatek přetrvává, i když se podmínky lidí v uplynulém století zlepšily mnohem více než za celou dobu historie – globální bohatství, globální propojení a technické možnosti nebyly nikdy lepší. Avšak rozdělení těchto globálních výhod je mimořádně nerovnoměrné.¹ To má za následek zvětšování už tak dosti široké propasti mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi.²

V tomto úvodu byla zmíněna faktická data a pojmy, ke kterým se budeme v pokračování této kapitoly vracet a postupně si je objasňovat.

1.1. Definice chudoby

Chudoba je mnohem více než samotná výše příjmu. Pro chudé lidi je pojem dobrý život či blahobyt pojmem vícerozměrným, zahrnuje jak dimenzi materiální, tak psychologickou. Blahobyt znamená klid v duši, dobré zdraví, pocit bezpečí a svobodu volby, je to spolehlivé živobytí, stabilní zdroj příjmů, je to jídlo.

Pro člověka žijícího ve vyspělém světě je opravdu těžké si představit, co obnáší život v absolutní chudobě. Světová banka za tímto účelem shromáždila názory na chudobu od lidí, kterých se opravdu týká. Zpovídala desetitisíce chudých lidí celého světa a jejich

¹ CIHELKOVÁ, E., KUNEŠOVÁ, H. a kol. Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy, s. 253; aktualizované údaje.

² Rozdělení zemí do dvou skupin používané IMF od roku 2003, zahrnující 146 zemí.

výpovědi zveřejnila na svých stránkách ve studii s příznačným názvem „Hlasy chudých“ (Voices of the Poor).

„Chudoba je jako žít ve vězení, žít v poutech a čekat na svobodu.“ – Jamajka
„Wasta (konexe, známosti) je ta nejdůležitější věc. Když má jeden wasta pak může
pracovat.“ – Egypt
„Když dnes nemáš peníze, tvá nemoc si tě vezme do hrobu.“ – stará žena z Ghany³

Pohledy na chudobu se velmi různí, to co v jedné zemi znamená být chudý, v té druhé může znamenat bohatství. Jak tedy chudobu mezi jednotlivými zeměmi či celými regiony srovnávat? Za tímto účelem byly vymezeny jisté pojmy a ustáleny jednotlivé způsoby měření.

Chudobu relativní můžeme definovat jen ve vztahu k referenčním skupinám. Přesto, že jednotlivec má dostatečný příjem k zachování života, tak v porovnání s ostatními částmi společnosti je jeho příjem velmi malý, a tak je řazený k chudým. Jak společnost bohatne, úroveň definující chudobu se zvyšuje.⁴

Na mezinárodní úrovni je veličina chudoby vymezována převážně jako **absolutní chudoba** (extreme poverty) ve smyslu špatného postavení nejnižších důchodových skupin obyvatelstva, pro jejichž situaci je příznačná podvýživa, negramotnost a nemocnost, které ve svých důsledcích neumožňují důstojný život.⁵

Pro praktické účely měření chudoby ve světě byla stanovena její hranice. Za hranici absolutní chudoby, která je definována příjmem, resp. výdajem (je vhodnější z důvodů větší vyrovnanosti), je dnes považován 1 USD na osobu a den⁶ dle parity kupní síly (PPP) Resp. člověk žijící na hranici absolutní chudoby, musí na den vyjít s tím, co si v USA koupí za jeden dolar. Lidé žijící za 2 USD na den se nachází ve stavu nouze.

³ Citáty z publikace: Voices of the Poor: Listen to the Voices [online]. The World Bank, 2009.

⁴ JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. Globální problémy a světová ekonomika, s. 169.

⁵ FÁREK, J., KRAFT, J. Světová ekonomika, s. 71.

⁶ Hranice chudoby = 1,08 USD vycházela z cen roku 1993, aktuální hranice je rovna 1,25 USD a vychází z cen roku 2005.

Ve Východní Asii se v letech 1981-2005 počet lidí, kteří jsou nuceni žít za méně než jeden dolar na den, snížil přibližně o 755 milionů. Čína, ve své snaze zbavení se statutu rozvojové země, zredukovala počet extrémně chudých lidí ve své zemi z 835 na pouhých 208 milionů. K tomuto zlepšení však nedošlo ve všech sledovaných regionech. V oblastech jižní Asie a subsaharské Afriky došlo dokonce ke zhoršení situace. V absolutních číslech je tedy v roce 2005 nejproblematictější regionem jižní Asie se svými 596 miliony chudých lidí, v číslech relativních je to však oblast subsaharské Afriky, kde trpí vážným nedostatkem 50,9% tamější populace (tabulka 1 a 2).

Tab. 1: Počet obyvatel žijících za méně než 1 USD/den (v milionech)

Region	1981	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2002	2005
Východní Asie a pacifická oblast	1 071	947	822	873	845	622	635	507	316
Čína	835	720	586	683	633	443	447	363	208
Evropa a Střední Asie	7	6	5	9	20	22	24	22	17
Latinská Amerika a karibská oblast	47	59	57	50	47	53	55	57	45
Střední východ a severní Afrika	14	12	12	10	10	11	12	10	11
Jižní Asie	548	548	569	579	559	594	589	616	596
Subsaharská Afrika	212	242	258	298	317	356	383	390	388
Celkem	1 900	1 814	1 723	1 818	1 799	1 658	1 698	1 601	1 374

Zdroj: World Development Indicators 2008. The World Bank, 2008, s. 11.

Tab. 2: Podíl obyvatel žijících za méně než 1 USD/den (v % z celkové populace regionu)

Region	1981	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2002	2005
Východní Asie a pacifická oblast	77,7	65,5	54,2	54,7	50,8	36,0	35,5	27,6	16,8
Čína	84,0	69,4	54,0	60,2	53,7	36,4	35,6	28,4	15,9
Evropa a střední Asie	1,7	1,3	1,1	2,0	4,3	4,6	5,1	4,6	3,7
Latinská Amerika a karibská oblast	12,9	15,3	13,7	11,3	10,1	10,9	10,9	10,7	8,2
Střední východ a severní Afrika	7,9	6,1	5,7	4,3	4,1	4,1	4,2	3,6	3,6
Jižní Asie	59,4	55,6	54,2	51,7	46,9	47,1	44,1	43,8	40,3
Subsaharská Afrika	53,4	55,8	54,5	57,6	56,9	58,8	58,4	55,0	50,9
Celkem	51,9	46,7	41,9	41,7	39,2	34,5	33,7	30,5	25,2

Zdroj: World Development Indicators 2008. The World Bank, 2008, s. 11.

V následující podkapitole si rozebereme další velmi důležité, mezinárodně ustálené ukazatele ekonomické rozvinutosti a životní úrovně.

1.2. Měření chudoby

Obecně je uznáván klíčový význam ukazatele **hrubého domácího produktu na obyvatele** pro posuzování úrovně ekonomického rozvoje a hospodářské výkonnosti. Zároveň se ovšem vyskytují výhrady, že jde o ukazatel příliš jednostranně soustředěný na ekonomické aspekty životní úrovně a opomíjející další důležité stránky života a společenského pokroku, jako jsou například zdraví, vzdělání, životní prostředí, fungování státních institucí, zaměstnanost, apod.⁷ Zcela nespornou výhodou je jeho celosvětové používání a s tím související dostupnost dat téměř z každé země.

Ukazatel který by zahrnoval jak aspekty ekonomické, tak sociální by mohl být významný zejména s ohledem na rozvojové země. Přesně takovým komplexnějším ukazatelem je **index lidského rozvoje** (Human Development Index, **HDI**), který byl sestrojen Rozvojovým programem OSN (UNDP – United Nations Development Programme) a byl poprvé představen ve Zprávě o lidském rozvoji v roce 1990.

HDI je kompozitní ukazatel, daný aritmetickým průměrem tří subindexů:

- dlouhý a zdravý život (měřeno očekávanou délkou života při narození);
- úroveň gramotnosti (měřeno váženým průměrem gramotnosti dospělé populace a školní docházkou);
- hmotná životní úroveň (dáno reálným HDP/obyv. v USD v PPP).

Hodnota indexu se pohybuje v intervalu od 0–1. Vyšší hodnota, tedy hodnota blíží se k jedné, znamená vyšší úroveň rozvoje dané země. Hodnoty HDI nad 0,800 dosahují RTE, země se střední úrovní lidského rozvoje se pohybují v mezích 0,500–0,800 a země na nejnižších stupních jsou především RZ s hodnotou indexu do 0,500.⁸ HDI vychází každoročně ze zpráv OSN a pro rok 2009 zahrnoval již 182 zemí. V žebříčku HDI za rok 2007 bylo posledních dvacet míst již tradičně obsazeno státy subsaharské Afriky (viz. příloha A).

⁷ FÁREK, J., KRAFT, J. Světová ekonomika, s. 73.

⁸ A Human Development Report 2006: Human Development Index by Income Groups. UNDP, 2006, s. 2.

Důležitost tohoto ukazatele se projevuje při historickém porovnávání dat. Vývoj indexu HDI během posledních třiceti let dokládá silný růst kvality života ve světě i ve všech jeho významných regionech. Vývoj průměrného HDI dokonce prokazuje tendenci zmenšování propasti životních úrovní mezi hlavními regiony, tj. Jižní Asií a Afrikou oproti RE.⁹

Rozvojový program OSN (UNDP) přišel v roce 1997 ještě s jedním alternativním ukazatelem, a to s **indexem lidské chudoby** (Human Poverty Index – **HPI**). Ten obsahuje tyto tři složky: pravděpodobnost nedožítí se 40 let, míru gramotnosti dospělých a podíl populace nevyužívající upravenou vodu spolu s podílem podvyživených dětí do pěti let. Na rozdíl od HDI má dvě podoby, HPI-1 pro rozvojové země a HPI-2 pro země ekonomicky vyspělé, s odlišnými kritérii pro již zmíněné tři složky indexu.

Index lidské chudoby se pohybuje v intervalu 0-100. Čím vyšší je jeho hodnota, tím vyšší je úroveň chudoby ve zkoumané zemi. Vztah mezi HDI a HPI je intuitivní. V zemích subsaharské Afriky se potvrzuje, že čím je země vyspělejší (měřeno HDI), tím je podíl chudoby nižší (měřeno HPI).¹⁰

⁹FÁREK, J., KRAFT, J. Světová ekonomika, s. 74.

¹⁰ SLANÝ, M. Subsaharská Afrika v pasti zaostalosti? Sborník textů, 2009, s. 51-52.

2. Rozvojová pomoc

Rozvojová pomoc jakožto řešení problému světové chudoby je velice diskutabilní. Finanční prostředky pocházející od mezinárodních organizací nejednou posloužily k výstavbě nemocnic, škol, či přispěly na výstavbu infrastruktury v rozvojových zemích. Mohlo by se zdát, že rozvojová pomoc je věc velice prospěšná, má však i své odpůrce. Jedním z nich je keňský ekonom James Shikwati, který se domnívá, že snahy vyspělých států pomoci zemím s nízkým důchodem přinášejí více škody než užitku. Tomuto tvrzení nasvědčuje i fakt, že navzdory miliardám, které byly „nality“ do Afriky, zůstává kontinent stále chudý. Dále tvrdí, že Afričané se touto cestou nikdy nenaučí samostatnosti. Rozvojová pomoc navíc oslabuje místní trhy a dusí ducha podnikání, kterého tak zoufale potřebují.¹¹

Je také namístě zmínit fakt, že rozvojová pomoc od vyspělých zemí nemusí být tak „čistá“, jak se prezentuje. Se snahou pomoci těmto zemím může jít ruku v ruce i zájem realizovat vlastní strategické cíle. Především jde o dosažení strategické výhody vůči konkurenčním zemím tím, že získají politický a hospodářský vliv v rozhodující oblasti. Např. Afrika je pro tento záměr ideální, neboť disponuje velkými zásobami nerostného bohatství.

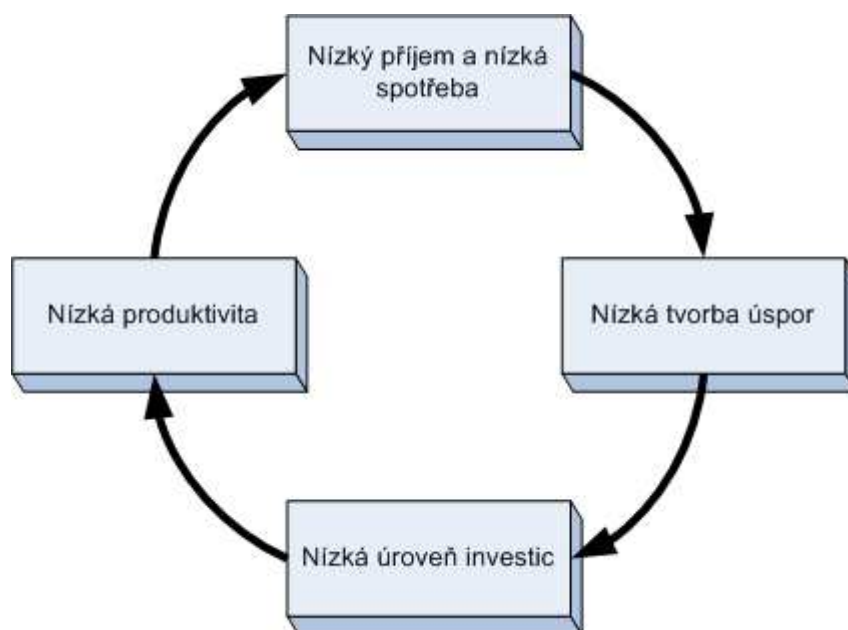
2.1. Příčiny chudoby a rozvojová pomoc

Jasně stanovit příčiny chudoby je velmi těžké, řekněme až nemožné. Teorií v tomto směru existuje celá řada, ale názory na ně se různí. Každá země potýkající se s chudobou má svou vlastní minulost, ve které lze příčiny hledat. Jiní příčinu celosvětového problému chudoby spatřují v globalizaci. V následující podkapitole si některé z teorií příčin zaostalosti rozebereme, a to i v souvislosti s rozvojovou pomocí.

Z teoretických příčin chudoby je nejznámější ta, která hraje ve prospěch mezinárodní rozvojové pomoci. Je to teorie **začarovaného kruhu chudoby (bídy)**, jejímž autorem je

¹¹ SHIKWATI, J. For God's Sake, Please Stop the Aid! Der Spiegel[online], 2005.

Evsey Domar¹². Teoretickým východiskem je předpoklad, že ochota lidí spořit roste s jejich příjmem. Proto v zemích, kde je většina příjmů lidí spotřebována na potravu, jsou národní úspory velmi malé. Malé úspory nevytvářejí dostatečné investice do fyzického ani lidského kapitálu. Bez těchto investic není možné zvyšovat produktivitu hospodářství a příjmy lidí se tedy nemohou zvyšovat.¹³ A tím se bludný kruh uzavírá (obrázek 1).

Obr. 1: Diagram začarovaného kruhu chudoby

Zdroj: Poverty. The World Bank, 2000, s. 33.

Tato teorie je však značně zastaralá a má své odpůrce. Mezi nejvýznamnější kritické výhrady vůči „začarovaným kruhům“ patří, že kruhy nejsou tak začarované, jak se jeví a lze najít východisko, a to jak uvnitř systému (např. stát po osvobození) nebo vně (např. ona zahraniční pomoc a příliv kapitálu). Velmi významným kritikem začarovaných kruhů je G. Myrdhal (*Economic Theory and Underdeveloped Regions*, London, Methuen 1963), který kritice vtiskl mezinárodní dimenzi.¹⁴

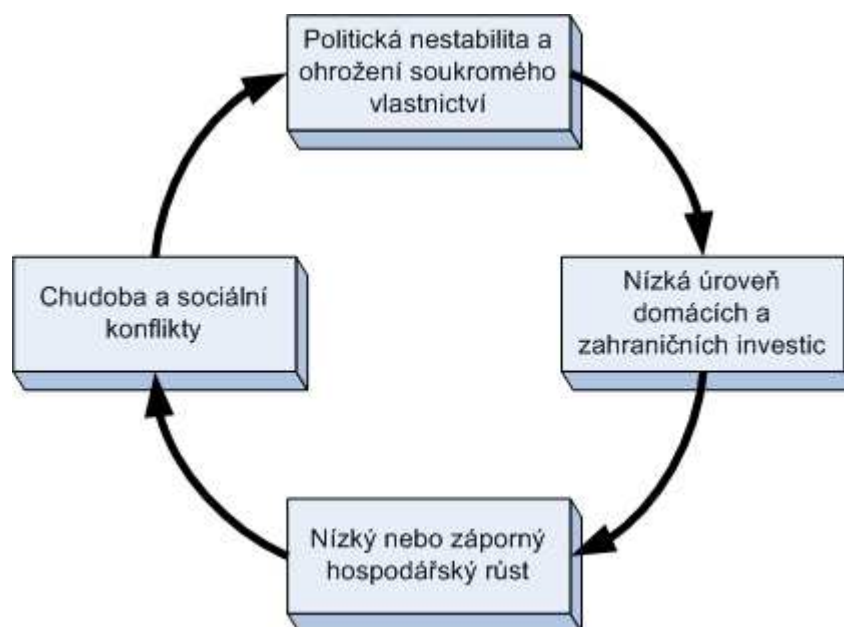
Se začarovaným kruhem chudoby úzce souvisí **začarovaný kruh politické nestability** (obrázek 2). Chudoba v rozvojové zemi obvykle vede k nespokojenosti a sociálním

¹² Evsey David Domar (1914 – 1997) – rusko-americký ekonom, spoluautor Harrod–Domarova modelu.

¹³ SOUBBOTINA, T. P., SHERAM, K. A. *Beyond Economic Growth*, 6. *Poverty*, s. 31-34.

¹⁴ HOLUB, A., FOLTÝN, J., ORDUNING, N. *Rozvojová ekonomika*, s. 12-13.

nepokojům. Sociální nepokoje zapříčiňují politickou nestabilitu země a činí ji tak neatraktivní pro domácí i zahraniční investory. Příliv zahraničních investic by mohl nastartovat ekonomický růst země, to se však neděje a problém přetrvává.

Obr. 2: Diagram začarovaného kruhu politické nestability

Zdroj: *Poverty. The World Bank, 2000, s. 34.*

Další argument hovořící pro rozvojovou pomoc sahá až do historie, a to konkrétně do dob **kolonialismu**. Vezmeme si například země subsaharské Afriky, které vždy obsazují poslední příčky žebříčků ekonomické rozvinutosti. Hlavní vlna kolonizace zde proběhla v letech 1880–1914. V tomto období si postupně subsaharskou Afriku podmanily evropské mocnosti jako Belgie, Francie, Německo, Portugalsko a Velká Británie. Do roku 1914 bylo rozděleno celé území subsaharské Afriky kromě dvou nezávislých států, Libérie a Etiopie. Dekolonizace proběhla až v roce 1960, známým také jako Rok Afriky.¹⁵ Zatímco tedy v dnešních vyspělých ekonomikách probíhala průmyslová revoluce, africké země přicházely o své přírodní bohatství a africké obyvatelstvo o svá politická práva. Je jasné, že toto období značně ovlivnilo ekonomický i sociální vývoj v této oblasti. Z tohoto pohledu mají RTE k rozvojové pomoci morální povinnost.

¹⁵ History of Sub-saharan Africa [online]. History world, 2009.

Otázka zda **ekonomická globalizace** (rozšiřování zahraničního obchodu a investic) ovlivňuje chudé obyvatelstvo světa kladně či záporně je velmi častá a stále aktuální. Podle Pranaba Bardhana, profesora ekonomie na univerzitě v Berkeley, dělá obojí. Otázkou je, jak maximalizovat pomoc a minimalizovat škody.

Globalizace ve formě volného obchodu je pro rozvojové země příležitostí, kterou buď využijí nebo ne, především v závislosti na politických a ekonomických podmínkách ve své zemi. Hlavní **překážky**, s kterými se tyto země obvykle potýkají, bývají tedy **domácího charakteru** – například špatný přístup k úvěrům, nedostatečná infrastruktura, úplatní vládní úředníci a nejistá práva na půdu. Slabý stát, nevypočitatelné režimy, pokřivené rozdělení bohatství a neschopní nebo zkorumpovaní politici a byrokraté se často společně podílí na blokování příležitostí pro chudé. Otevření trhů bez odstranění těchto domácích překážek nutí lidi soutěžit s jednou rukou svázanou za zády. Výsledkem může být prohlubující se chudoba.¹⁶ Globalizace tedy není hlavní příčinou problémů rozvojových zemí, stejně tak však není jejich hlavním řešením.

Aby rozvojová pomoc byla účinná, mělo by dojít především k její koordinaci. Přesněji řečeno ke koordinaci samotných rozvojových programů na pomoc chudým mezi nadnárodními společnostmi, vládami rozvojových zemí a skupinami, pomáhajícími na místě. V rámci shody jsou již přijímána některá opatření, která mají za cíl právě zefektivnění pomoci. Je to například **řízení kapitálu**. Tok mezinárodních investic se skládá jak z dlouhodobého kapitálu (nástroje, vybavení, ...), tak z krátkodobého spekulativního kapitálu (podíly, úpisy a peníze). Ten druhý, který lze přesouvat kliknutím myši, může v křehkých ekonomikách způsobovat masivní škody. Např. v Indonésii způsobilo rozsáhlé stažení krátkodobého kapitálu pokles reálných mezd v průmyslu o 44%. Mnoho ekonomů nyní vidí potřebu nějaké formy kontroly nad tokem krátkodobého kapitálu, bohužel se stále nemohou shodnout na formě kontroly a na jejím dopadu na cenu kapitálu.

Jiným opatřením je **snižování protekcionalismu**. Jelikož častou překážkou, se kterou se chudé země potýkají, je omezení dovozu do bohatých zemí. Ty se totiž snaží (stejně tak

¹⁶ BARDHAN, P. Globalizace: Pomáhá nebo nepomáhá chudým tohoto světa? Scientific American, 2007, s. 92.

jako samotné chudé země) chránit své vlastní farmáře a výrobce. Roční ztráty rozvojových zemí jakožto celku, způsobené zemědělskými tarify a dotacemi v bohatých zemích, se odhadují na 45 miliard dolarů; roční ztráty z dovozních cel na textil a oblečení se odhadují na 24 miliard. Tato částka přesahuje výši zahraniční pomoci rozvojovým zemím.

Dále jsou to různé **sociální programy**, které například umožňují rekvalifikaci dělníků či posílání dětí chudých rodičů do škol. Avšak opatření, která by mohla snížit světovou chudobu více než jiné formy mezinárodní integrace, například **reforma** současných **imigračních předpisů bohatých zemí** a otevření pracovních trhů i pro dělníky z rozvojových zemí, jsou zatím v nedohlednu.¹⁷

2.2. Oficiální rozvojová pomoc

Oficiální rozvojová pomoc probíhá především prostřednictvím mezinárodních organizací a jejich programů. K nejvýznamnějším mezinárodním institucím zabývajících se potlačováním chudoby patří WB a OSN. Kromě těchto enormně velkých institucí, které si blíže představíme v této podkapitole, je velmi důležitá také iniciativa menších institucí či organizací spolu s nezanedbatelnou pomocí jednotlivců.

Podstatnou roli v boji proti chudobě a lidskému utrpení hraje například církev se svým programem Caritas Internationalis (konfederace katolických humanitárních organizací), který sdružuje 162 členských organizací (členem je i Česká katolická charita) a působí ve více než 200 zemích světa.¹⁸ Základem pomoci Caritas je zřizování zdravotnických center a budování škol v rozvojových zemích. Dá se předpokládat, že vedlejším efektem této humanitární pomoci je šíření myšlenek dané církve.

Úspěšné projekty jednotlivců na pomoc chudým zemím bývají často iniciované slavnými či vlivnými lidmi vyspělého světa. Jedním z takových je projekt Product Red (RED)TM,

¹⁷ BARDHAN, P. Globalizace: Pomáhá nebo nepomáhá chudým tohoto světa? Scientific American, 2007, s. 94.

¹⁸ Caritas Internationalis [online]. Caritas, 2009.

založený Bono Voxem (vlastním jménem Paul David Hewson)¹⁹ a Bobby Shriverem, prezidentem humanitární organizace DATA (Debt, AIDS, Trade in Africa). Projekt funguje na jednoduchém principu. Procentuální podíl ze zisku na prodeji výrobků označených speciálním logem putuje do Globálního fondu na boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii (The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis, and Malaria). Z řad společností zapojených do tohoto projektu jmenujme například Apple, Nike, Dell nebo Giorgio Armani. Od doby založení tohoto projektu se podařilo přispět do Globálního fondu částkou přibližně patnáct milionů dolarů²⁰. Tento projekt samozřejmě není jediný, ale zmapování všech humanitárních iniciativ bohužel není v rozsahu této práce. Proto se v následujících odstavcích zaměříme na dvě z hlavních organizací rozvojové pomoci.

2.2.1. Skupina světové banky – The World Bank Group

Světová banka byla založena v roce 1944 na Bretton-woodské konferenci v New Hampshire v USA, na pomoc obnovy zemí postižených druhou světovou válkou. V roce 1946 měla Světová banka 38 členských zemí, do dnešního dne se jejich počet zvýšil na 186. Skupinu světové banky si lze představit jako družstvo, jehož podílníci jsou představováni členskými státy. Hlavním řídicím orgánem tohoto „družstva“ je tzv. rada guvernérů, která je tvořena ministry financí členských států. Jelikož se rada guvernérů schází pouze jednou ročně, deleguje část svých pravomocí na tzv. radu výkonných ředitelů, kterých je pouze 24. Současný prezident Světové banky Robert B. Zoellick byl zvolen v roce 2007 radou guvernérů na pětileté období. Jak je již tradicí, prezident banky je americké národnosti a do funkce byl jmenován Spojenými státy jakožto největším podílníkem Světové banky.²¹

Světová banka je tvořena pěti institucemi, proto raději hovoříme o skupině Světové banky (The World Bank Group). Nejdůležitější a často uváděné jako jediné jsou první dvě rozvojové instituce, a to **Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj** (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD), která pomáhá v ekonomickém růstu středně bohatým a úvěruschopným chudším zemím, a **Mezinárodní asociace pro rozvoj**

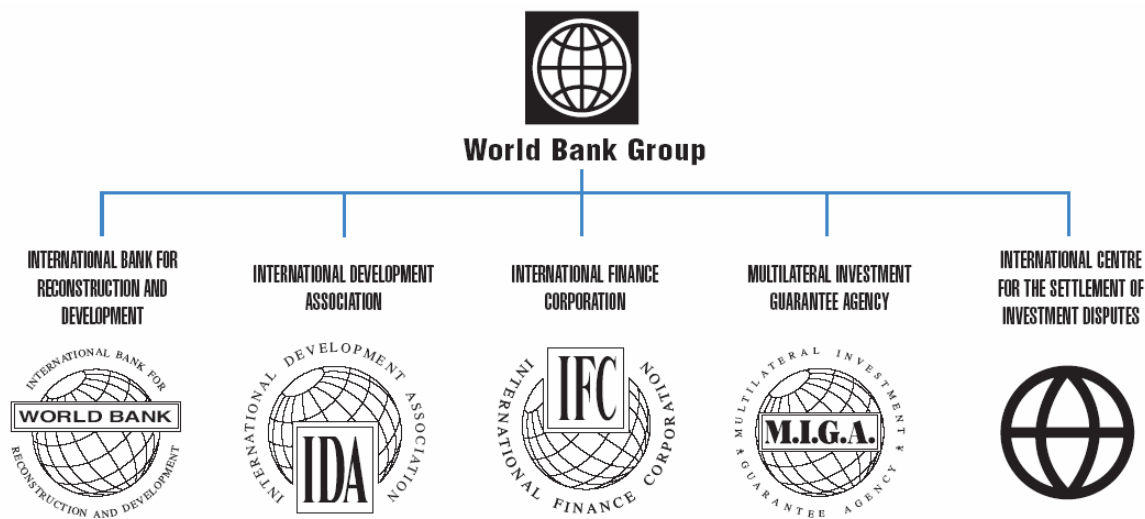
¹⁹ Bono Vox – irský zpěvák, muzikant, zakladatel kapely U2.

²⁰ About (RED) [online]. Joinred, 2009.

²¹ About Us – History/Organization [online]. The World Bank, 2009.

(International Development Association – IDA), která se snaží zajistit dostupnost finančních prostředků pro nejchudší země světa. Schéma celé skupiny Světové banky včetně všech institucí je vyobrazeno níže:²²

- Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD);
- Mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA);
- Mezinárodní finanční korporace (IFC);
- Agentura pro mnohostranné investiční záruky (M.I.G.A.);
- Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID).

Obr. 3: Struktura skupiny Světové banky s logy organizací

Zdroj: World Bank Group. The World Bank Group Brochure, 2006, s. 12.

Je nutné zmínit, že skupina Světové banky představuje hlavní zdroj finanční pomoci rozvojovým zemím. Tuto nezastupitelnou roli má především proto, že poskytuje půjčky s nižšími úrokovými mírami, než jaké by RZ získaly od komerčních bank. Kromě toho půjčuje i těm nejchudším rozvojovým zemím, které často nemají jiné zdroje půjček, a to i bezúročně. Země, které si od banky půjčují, také mají na splacení mnohem delší časové období a navíc mohou začít splácet až s několikaletým odkladem. Světová banka však poskytuje půjčky vždy jen na část celkových nákladů jednotlivých projektů. Země, která si

²² The World Bank Group Brochure, World Bank Group 2006, s. 12-13.

půjčuje, musí získat zbytek prostředků z jiných zdrojů nebo použít vlastní. V konečném důsledku, protože tato země musí půjčky splatit, zaplatí velkou část projektu nebo i celý projekt sama.²³

Půjčky skupiny Světové banky jsou určeny na konkrétní rozvojové projekty i na technickou pomoc a poradenství. Například pomáhají zemím zajistit dodávky pitné vody svým obyvatelům, budovat školy a vzdělávat učitele, zvyšovat produktivitu zemědělství, stavět a udržívat silnice, železnice a přístavy, budovat telekomunikační sítě, rozšiřovat zdravotní péči atd.²⁴ Za minulý rok WB poskytla téměř 47 miliard dolarů na celkem 303 projektů v rozvojových zemích celého světa a svou finanční podporou tak přispěla v těchto zemích na snížení chudoby.²⁵

2.2.2. Organizace spojených národů – United Nations

Název „Spojené národy“ byl poprvé použit 1. ledna roku 1942 americkým prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem v Deklaraci Spojených národů. Tato Deklarace představovala koalici 26 států bojujících proti fašismu ve druhé světové válce. Po skončení druhé světové války v roce 1945 se zástupci spojenců sešli za účelem položení základů mezinárodní organizace. Ke konečné dohodě 50 mocností, vypracování a podepsání Charty OSN došlo na konferenci v San Franciscu 26. června 1945. Charta však nabyla platnosti 24. října 1945, poté co ji jako 51. stát ratifikovalo Polsko.²⁶

Dnes je OSN největší světovou institucí, jež zasahuje do všech klíčových oblastí světového dění. Podporuje demokracii, ekonomický a sociální rozvoj. Vybíjí úsilí nejen v oblasti zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, ale také v oblasti lidských práv a humanitární pomoci. Vede mezinárodní kampaň na ochranu životního prostředí, bojuje proti pašování drog a proti terorismu, poskytuje pomoc uprchlíkům. Za účelem efektivnějšího dosahování svých cílů ve světě je Organizace spojených národů tvořena

²³ CIHELKOVÁ, E., KUNEŠOVÁ, H. a kol. Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy, s. 260.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ About Us - Projects[online]. The World Bank, 2009.

²⁶ History of the United Nations [online]. UN, 2009.

systémem více než 30 specializovaných orgánů, fondů a programů (IMF, UNICEF, WHO).²⁷

Jedním z těchto specializovaných programů je **Rozvojový program OSN** (United Nations Development Programme), který vynakládá úsilí především na snižování chudoby. Můžeme si ho představit jako rozvojovou síť etablovanou ve 166 zemích, jejímž účelem je na základě mezinárodní spolupráce využít sdílených znalostí a zdrojů ve snaze dosáhnout Rozvojových cílů tisíciletí (viz další podkapitola). UNDP se snaží řešit otázky týkající se volného obchodu, snižování zadlužení, poskytování investic, obchodního know-how a sponzoruje také pilotní rozvojové projekty. Každoročně vydává Zprávu o lidském rozvoji (Human Development Report), která obsahuje statistická data a zaměřuje se na debatu ohledně aktuálních klíčových otázek rozvoje lidstva.²⁸

Obr. 4: Emblém Spojených národů

Zdroj: UN Flag and Emblem [online]. UN, 2009.

2.3. Rozvojové cíle tisíciletí

Důležitým krokem k upevnění role rozvojových programů při poskytování zahraniční pomoci bylo zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN) v New Yorku v září roku 2000. Zasedání se zúčastnili přední představitelé členských států OSN, a jejich hlavním cílem byl podpis tzv. Miléniové deklarace, která ve svém textu definovala osm cílů tzv. Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs) v oblasti

²⁷ Overview [online]. UN, 2009.

²⁸ Human Development Reports [online]. UN, 2009.

mezinárodního rozvoje, jež by měly být účinným prostředkem pro zlepšování životních podmínek nerozvinutých zemí. Výchozím časovým bodem pro komparaci úspěšnosti jednotlivých cílů byl stanoven rok 1990, přičemž předpokládaným termínem pro úplné splnění všech cílů je rok 2015.²⁹ Pouze splnění úkolu dosažení rovné školní docházky pro dívky bylo stanoveno již na rok 2005. Každý z osmi cílů je blíže charakterizován konkrétními úkoly a indikátory:³⁰

2.3.1. Cíl 1: Odstranit extrémní chudobu a hlad

Úkol 1: Mezi lety 1990–2015 snížit počet lidí, kteří žijí za méně než 1 USD na den, na polovinu

Indikátor 1: Podíl lidí žijících za méně než 1,25 USD na den (vyjádřeno v % a paritě kupní síly)

Indikátor 2: Poměr difference chudoby

Indikátor 3: Podíl nejchudší pětiny na národní spotřebě

Úkol 2: Dosáhnout plné a produktivní zaměstnanosti a zajistit obстоjnou práci pro všechny, včetně žen a mladých lidí

Indikátor 4: Podíl zaměstnaných lidí na populaci

Indikátor 5: Podíl zaměstnaných lidí, kteří žijí za méně než 1 USD na den (v paritě kupní síly)

Úkol 3: Mezi lety 1990–2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem

Indikátor 6: Podíl dětí s podváhou mladších 5 let

Indikátor 7: Podíl populace se spotřebou nižší, než je minimální dietní hladina

2.3.2. Cíl 2: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny

Úkol 4: Zajistit do roku 2015, aby všechny děti, jak chlapci tak dívky, dokončili základní vzdělání

Indikátor 8: Počet zápisů do základní školy k počtu dětí v dané věkové skupině

Indikátor 9: Podíl obyvatel s dokončeným základním vzděláním (% z dané věkové skupiny)

²⁹ Rozvojové cíle tisíciletí [online]. Česká rozvojová agentura, 2008.

³⁰ Official list of MDG indicators [online]. United Nations, 2008 - výběr.

Indikátor 10: Podíl gramotnosti mužů a žen ve věku od 15 do 24 let

2.3.3. Cíl 3: Prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám

Úkol 5: Odstranit nerovnosti mezi pohlavími v základních a středních školách, nejlépe do roku 2005, a na všech úrovních ne později než do roku 2015

Indikátor 11: Poměr dívek ku chlapcům v základním a středním školství

Indikátor 12: Podíl žen pracujících za mzdu mimo zemědělský sektor

Indikátor 13: Podíl obsazených křesel ženami v národním parlamentu (%)

2.3.4. Cíl 4: Snížení dětské úmrtnosti

Úkol 6: Mezi lety 1990–2015 snížit úmrtnost dětí do 5 let o dvě třetiny

Indikátor 14: Úmrtnost dětí do 5 let (na 1000 narozených)

Indikátor 15: Kojenecká úmrtnost (počet úmrtí na 1000 narozených)

Indikátor 16: Podíl jednoletých dětí očkovaných proti spalničkám (%)

2.3.5. Cíl 5: Zlepšení zdraví matek

Úkol 7: Mezi lety 1990–2015 snížit úmrtnost matek při porodu o tři čtvrtiny

Indikátor 17: Úmrtnost matek (počet úmrtí na 100 000 porodů)

Indikátor 18: Podíl porodů s asistencí vyškolených zdravotníků (%)

Úkol 8: Dosáhnout do roku 2015 všestranného přístupu k reprodukčnímu zdraví

Indikátor 19: Rozšířenost antikoncepce

Indikátor 20: Rozsah předporodní péče

2.3.6. Cíl 6: Boj proti nemocem jako HIV/AIDS, malárie a ostatním chorobám

Úkol 9: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS

Indikátor 21: Rozšíření viru HIV (% z populace ve věku 15–49 let)

Indikátor 22: Podíl používání kondomů

Indikátor 23: Podíl populace ve věku 15–24 let s kompletně správnou znalostí o viru HIV a nemoci AIDS

Indikátor 24: Podíl školní docházky u oboustranných sirotek ku dětem žijícím alespoň s jedním z rodičů (u dětí ve věku 10 až 14 let)

Úkol 10: Do roku 2015 zastavit a zvrátit výskyt malárie a dalších onemocnění

Indikátor 25: Počet úmrtí na malárii na 100 000 obyvatel

Indikátor 26: Podíl dětí mladších 5 let s horečkou léčených odpovídajícími léky proti malárii (%)

Indikátor 27: Počet úmrtí ve spojení s tuberkulózou na 100 000 obyvatel

Indikátor 28: Podíl případů tuberkulózy zachycených a léčených (%)

2.3.7. Cíl 7: Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí

Úkol 11: Integrovat principy trvale udržitelného rozvoje do státních politik a zabránit ztrátám přírodního bohatství

Indikátor 29: Podíl zalesněné plochy

Indikátor 30: Podíl území chráněného pro zachování biologické rozmanitosti ku celému území

Indikátor 31: Spotřeba energie (ekvivalent metrické tuny ropy) na 1000 USD HDP (v paritě kupní síly)

Indikátor 32: Emise CO₂ (na obyvatele) a spotřeba freonů ničících ozonovou vrstvu (t)

Indikátor 33: Podíl populace používající pevná paliva (%)

Úkol 12: Do roku 2015 snížit počet lidí bez přístupu k pitné vodě a základní hygieně na polovinu

Indikátor 34: Podíl populace s udržitelným přístupem k upravenému vodnímu zdroji (k pitné vodě) (%)

Indikátor 35: Podíl populace s přístupem k sanitárnímu zařízení (%)

Úkol 13: Do roku 2020 dosáhnout výrazného zvýšení kvality života minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí (slum)

Indikátor 36: Podíl městského obyvatelstva žijící v příměstské chudinské čtvrti (%)

2.3.8. Cíl 8: Posilování světového partnerství pro rozvoj

Úkol 14: Rozvíjet otevřený, na pravidlech postavený, předvídatelný, nediskriminační obchodní a finanční systém

Úkol 15: Zaměřit se na specifické potřeby nejméně rozvinutých zemí

Indikátor 37: Čistá ODA, celková a pro LDCs, jako procento z hrubého národního příjmu dárců OECD/DAC

Indikátor 38: Podíl ODA určené na zajištění základních sociálních služeb (vzdělání, zdravotní péče, ...) ku celkové bilaterální ODA rozdělitelné podle odvětví od dárců OECD/DAC

Indikátor 39: Podíl nevázané bilaterální ODA od dárců OECD/DAC

Úkol 16: Zaměřit se na specifické potřeby vnitrozemských zemí a malých ostrovních rozvojových států (skrže Akční program pro udržitelný rozvoj malých ostrovních rozvojových států a výsledek 22. speciální schůze valného shromáždění)

Indikátor 40: ODA přijatá ve vnitrozemských zemích jako podíl ku jejich HDP (%)

Indikátor 41: ODA přijatá v malých ostrovních státech jako podíl ku jejich HDP(%)

Úkol 17: Zabývat se komplexně problematikou zadlužení rozvojových zemí podle národních a mezinárodních ukazatelů pro vytvoření dlouhodobé dluhové udržitelnosti

Indikátor 42: Podíl celkových dovozů osvobozených od cla do rozvinutých zemí (vyjádřeno hodnotově vyjma zbraní) z rozvojových zemí a z LDCs

Indikátor 43: Průměrná cla uvalená rozvinutými zeměmi na zemědělské, textilní a oděvní výrobky z rozvojových zemí

Indikátor 44: Odhad podpory zemědělství pro země OECD (% HDP)

Indikátor 45: Podíl ODA poskytované pro vybudování obchodních kapacit (%)

Indikátor 46: Celkový počet zemí, které dosáhly svých HIPC rozhodovacích bodů a počet zemí, které dosáhly svých HIPC bodů splnění (kumulativně)

Indikátor 47: Odpuštění dluhů provedené pod iniciativou HIPC (USD)

Indikátor 48: Poměr dluhové služby ku exportu výrobků a služeb (%)

Úkol 18: Ve spolupráci s farmaceutickými společnostmi zprostředkovat přístup k cenově přijatelným základním medikamentům v rozvojových zemích

Indikátor 49: Podíl obyvatelstva s přístupem k cenově přijatelným medikamentům na udržitelné bázi

Úkol 19: Ve spolupráci se soukromým sektorem poskytnout výhody nových technologií, zvláště ohledně informací a komunikace

Indikátor 50: Počet přihlášených pevných linek a mobilních telefonů na 1000 obyvatel

Indikátor 51: Počet uživatelů sítě Internet na 1000 obyvatel

Od zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN) v New Yorku uplynulo již 9 let. Každým rokem vydává oddělení ekonomických a sociálních vztahů Sekretariátu OSN zprávu o stavu plnění těchto cílů. Zpráva o plnění miléniových cílů (The Millennium Development Goals Report) z roku 2009 byla připravena expertní skupinou, sestavenou z představitelů mezinárodních organizací určitým způsobem zainteresovaných na plnění Cílů a také národními statistiky a znalci. Výčet všech organizací lze nalézt na první stránce Zprávy.³¹

V následující kapitole zkonfrontujeme Cíle stanovené v roce 2000 s aktuálním stavem, přičemž se zaměříme na oblast subsaharské Afriky, jako na region nejvíce postižený chudobou. Částečně budeme vycházet z podkladů výše uvedené Zprávy.

³¹ The Millennium Development Goals Report 2009. UN, 2009, s. 1.

3. Plnění MDGs v subsaharské Africe

Region subsaharské Afriky je vymezen územím rozkládajícím se jižně od pouště Sahara a zahrnuje následující země: Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Čad, Džibutsko, Demokratická republika Kongo, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, JAR, Kamerun, Kapverdy, Keňa, Komory, Kongo, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauricius, Mauritanie, Mosambik, Namibie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Rovníková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychely, Sierra Leone, Somálsko, Středoafrická republika, Súdán, Svätý Tomáš a Princův ostrov, Svazijsko, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie a Zimbabwe.³² Bližší představu o poloze těchto zemí poskytuje příloha B.

Tato oblast je domovem přibližně pro 782 milionů obyvatel, přičemž HDP na obyvatele dosahuje v průměru 580 USD. Zeměmi s nejvyšším HDP na obyvatele jsou Seychely (7 005 USD), Mauritius (4 522 USD), Botswana (4 511 USD), Gabon (4 263 USD) a JAR (3 562 USD). Na opačném konci žebříčku HDP na obyvatele se nachází Dem. Rep. Kongo (91 USD), Burundi (102 USD) a Libérie (134 USD). Reálný HDP subsaharské Afriky dosahuje 744 miliard USD a roční růst HDP v tomto regionu činí 5,8%.³³

3.1. Analýza plnění cílů tisíciletí v subsaharské Africe

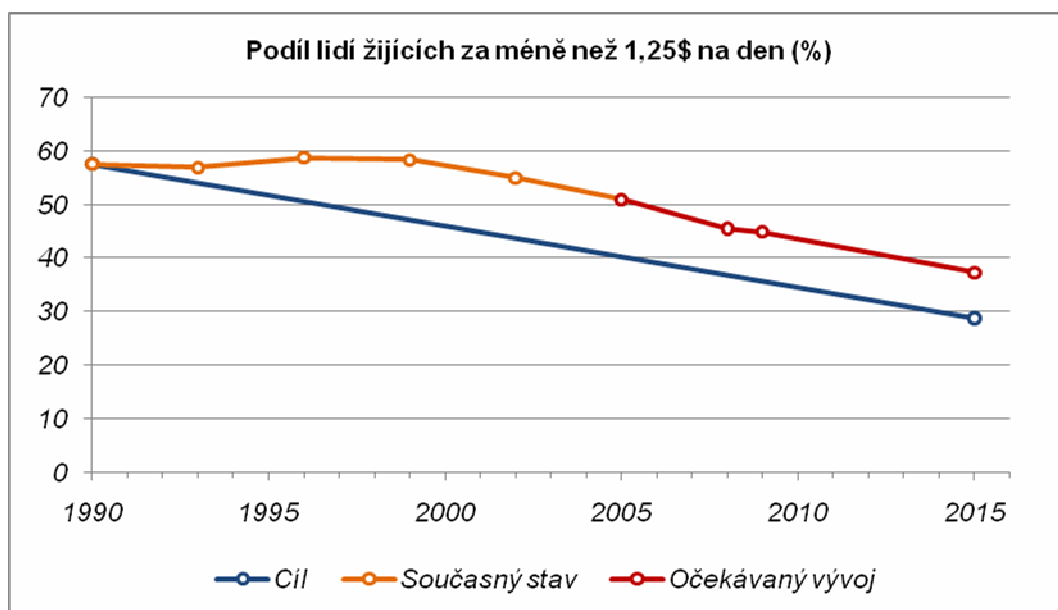
Do nového tisíciletí vstoupily africké země jako suverénní státy. Kromě získání nezávislosti ovšem nelze hovořit o zásadním posunu ve zkvalitnění života obyvatel. Subsaharské Africe jako celku se nedaří plnit ani jeden z cílů Miléniové deklarace. Dochází zde k vývoji velmi pomalému či stagnaci, bohužel ani zhoršení výsledků oproti výchozímu roku 1990 není výjimkou. Po rozebrání vývoje plnění jednotlivých cílů v následujících odstavcích bude zřejmé, že cíle byly pro subsaharskou Afriku stanoveny až příliš ambiciózně.

³² Politické problémy rozvojových zemí [online]. Rozvojovky, 2009.

³³ The Little data book on Africa. The World Bank, 2007, s. 2-106.

Níže uvedená data použitá pro posouzení dosaženého pokroku, pokud nebude uvedeno jinak v poznámce pod čarou, budou čerpána ze statistik skupiny Světové banky: Millennium development indicators.³⁴

Pokud jde o **první rozvojový cíl tisíciletí**, odstranit extrémní chudobu a hlad, kde do roku 2015 má být snížen na polovinu (oproti roku 1990) počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než 1 USD na den, je aktuální stav následující: Podíl populace s příjmem nižším než 1 USD se snížil z 58% v roce 1990 na 51% v roce 2005. Uvážíme-li, že počet těchto lidí má být snížen na polovinu tj. na 29%, jeví se tento cíl jako nedosažitelný. Více o situaci vypovídá graf z obrázku 5, který zaznamenává i očekávaný vývoj. V roce 2015 by podle očekávání expertů OSN měl tento indikátor dosáhnout zhruba 37%. O tom, že prvního cíle nebude v subsaharské Africe dosaženo, napovídají i další indikátory tohoto cíle. Například indikátor podílu populace se spotřebou nižší, než je minimální dietní hladina, který se od roku 1990 posunul k lepšímu o pouhé 3% (1990 – 32% a 2005 – 29%).

Obr. 5: Graf zachycující vývoj Indikátoru 1 v subsaharské Africe (v letech 1990–2015)

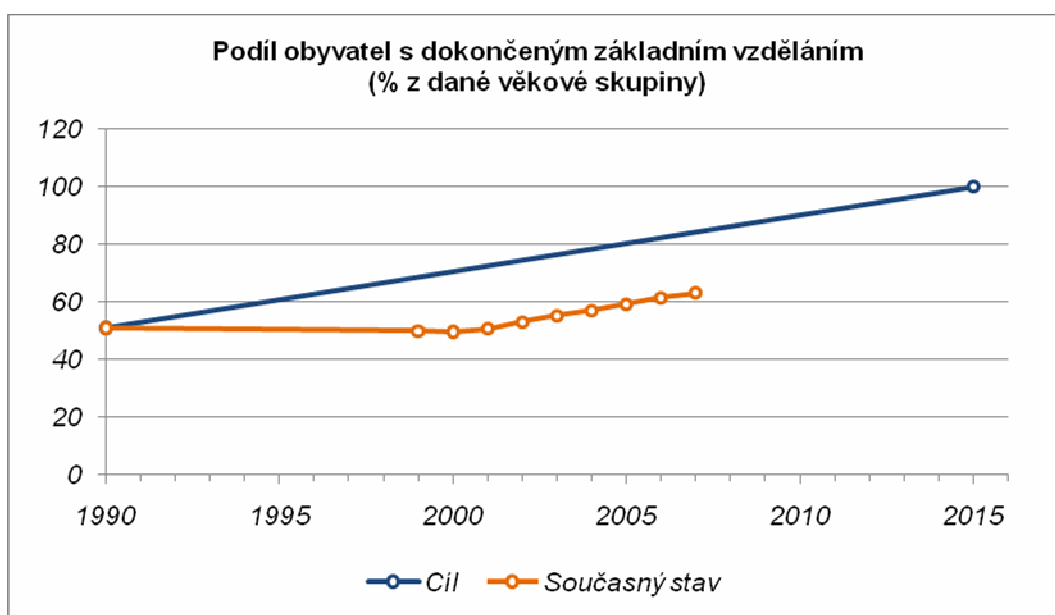
Zdroj: *Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.*

Pro lepší představu o situaci v subsaharské Africe z hlediska problému absolutní chudoby si můžeme uvést i data mapující vývoj v jiných regionech světa. Především zmiňme oblast

³⁴ The Quick Query MDGs [online]. The World Bank, 2009.

Východní Asie, která u stejného ukazatele, tedy počtu lidí žijících za méně než 1 USD na den, dosáhla impozantních výsledků. Původních 60% v roce 1990 bylo zredukováno na pouhých 16% v roce 2005, a to především díky prudkému ekonomickému růstu Číny, která pomohla pozvednout 475 milionů lidí z extrémní bídý (zmíněno již v 1. kapitole dle jiného zdroje). Nejen díky tomuto regionu se celosvětově vzato zdá být tento cíl dosažitelný. Nicméně, již dnes je jasné, že v roce 2015 zůstane žít v extrémní chudobě něco kolem miliardy obyvatel rozvojových zemí.³⁵

Jeden z hlavních indikátorů **druhého miléniového cíle** je zachycen grafem obrázku 6. Ukončit základní vzdělání se roku 2008 podařilo 63% populace z příslušné věkové skupiny oproti necelým 50% v roce 2000 a 51% v roce 1990. Ovšem pro splnění cíle do roku 2015, tedy aby veškerá populace do 14 let dokončovala základní vzdělání, dosavadní trend stačit nebude.

Obr. 6: Graf zachycující vývoj Indikátoru 9 v subsaharské Africe (v letech 1990–2015)

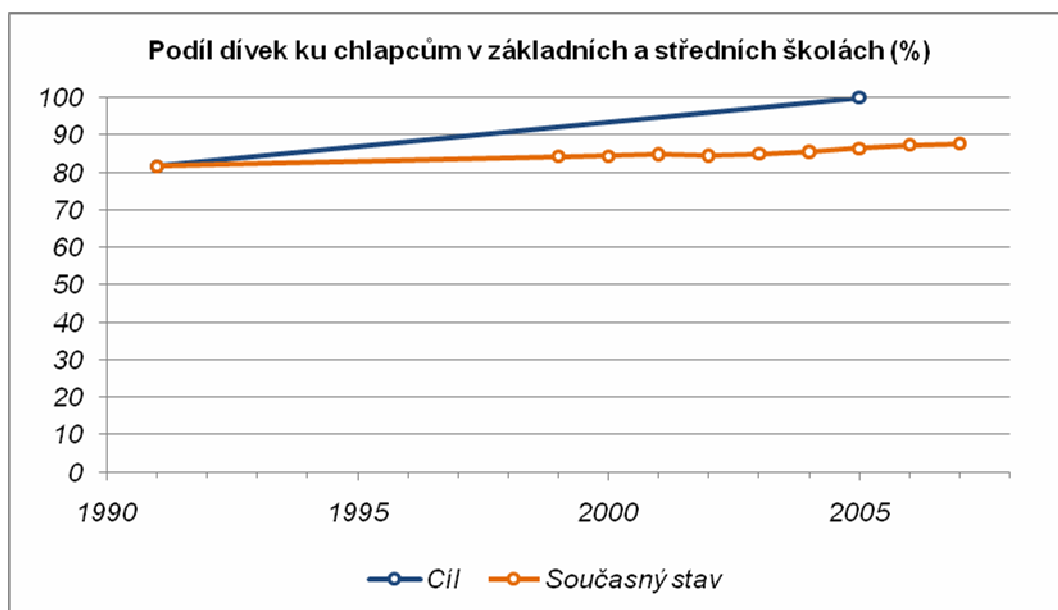
Zdroj: *Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.*

Oblast vzdělání však dosáhla v subsaharské Africe dílčích úspěchů. Základní školu v roce 2008 zahájilo 74% dětí oproti 58% v roce 2000. Za velký úspěch je například považováno zdvojnásobení školní docházky v Etiopii z 38% na 72% (rok 2000 a 2008). Podíl

³⁵ The Millennium Development Goals Report 2009. UN, 2009, s. 7.

gramotných obyvatel do 24 let vzrostl zejména u žen, a to o 8% během let 1990–2008. Tyto ukazatele jsou příznivé, neboť základní vzdělání hraje velmi důležitou roli v oblasti lidského rozvoje. Lidé s dokončeným základním vzděláním mají širší uplatnění ve společnosti, vedou kvalitnější život a jsou tak větším přínosem pro ekonomiku své země.

S nerovným postavením žen se potýkají i vyspělé země, avšak v rozvojových zemích se tento problém dostává do úplně jiné dimenze. **Cíl třetí**, který prosazuje rovnost pohlaví a snaží se dát více příležitostí ženám, měl za úkol změnit samotný přístup k ženám v rozvojových zemích, dočkal se však jen velmi pozvolného vývoje. Dle grafu obrázku 7 se oproti roku 1991 poměr dívek ku chlapcům na základních a středních školách zvýšil pouze o 6% na hodnotu 88% v roce 2007. Pokud toto tempo bude zachováno, lze počítat s výsledným poměrem okolo 91% v roce 2015. Jistě stojí za povšimnutí i fakt, že původní plán zněl odstranit nerovnosti mezi pohlavími v základních a středních školách nejlépe do roku 2005.

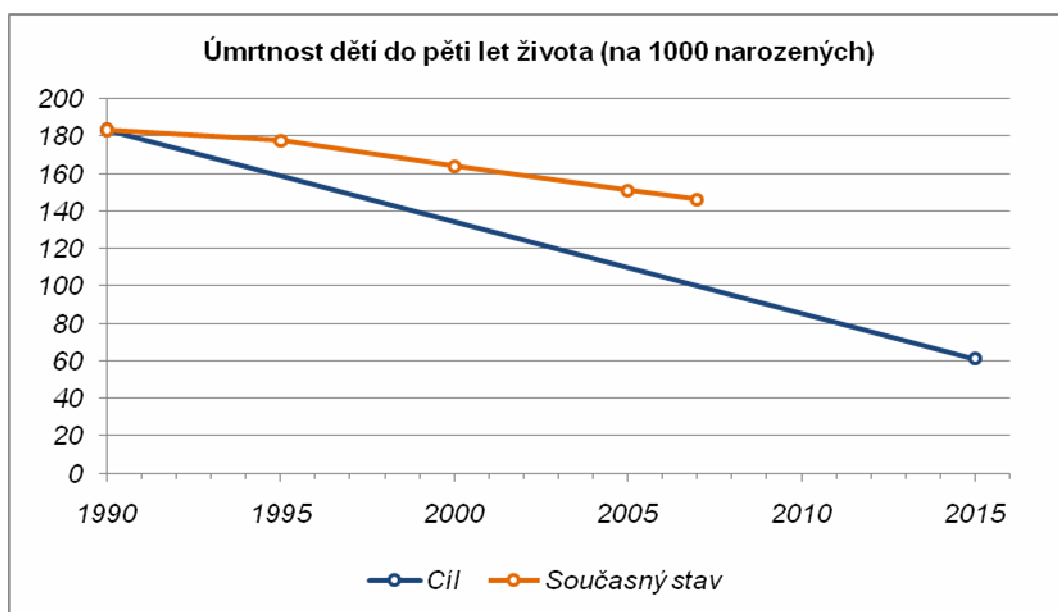
Obr. 7: Graf zachycující vývoj Indikátoru 11 v subsaharské Africe (v letech 1991–2007)

Zdroj: Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.

Kromě snižování rozdílů v gramotnosti populace lze také vypořádat nárůst počtu křesel v národních parlamentech obsazovaných ženami. Z 10% v roce 1995 se zastoupení žen v parlamentu zvýšilo na 18% v roce 2008. Největší skok tohoto indikátoru zaznamenal stát

ležící v oblasti Velkých jezer. Od roku 2008 se Rwanda může chlubit 56% žen zasedajících v národním parlamentu.

Snad největším problémem nejen subsaharské Afriky, ale i rozvojového světa obecně je zdravotní péče. Podíl výdajů na zdravotnictví na HNP je v rozvojových zemích více než dvakrát nižší než v rozvinutém světě. V absolutní výši výdajů na obyvatele je to 15krát méně!³⁶ Od velikosti výdajů se samozřejmě odvíjí i další ukazatele. Jako například počet lékařů na 10 000 obyvatel, zatímco v Evropě je to 32 lékařů, v subsaharské Africe jsou to pouze dva. O naléhavosti řešení tohoto problému v subsaharské Africe svědčí nejen zdejší extrémně vysoká dětská úmrtnost, ale i počet nakažených lidí virem HIV.

Obr. 8: Graf zachycující vývoj Indikátoru 14 v subsaharské Africe (v letech 1990–2015)

Zdroj: Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.

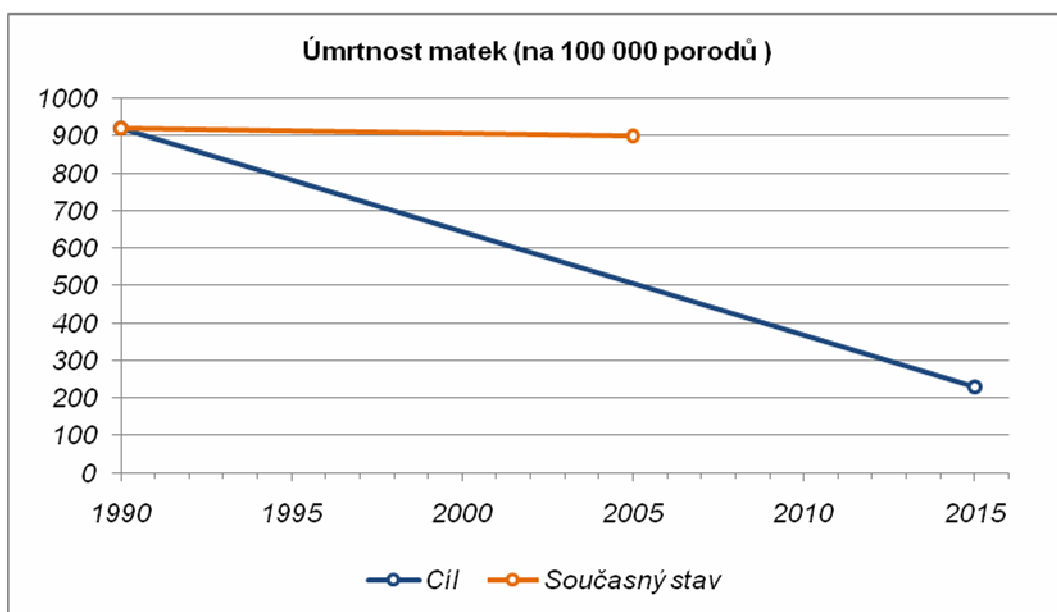
Snahou zlepšit zdravotní péči nejen v subsaharské Africe³⁷ se zabývají rovnou tři cíle Miléniové deklarace. **Cíl čtvrtý**, jehož vývoj popisuje graf na obrázku 8, má za úkol snížit dětskou úmrtnost, a to o dvě třetiny u dětí do pěti let. Počet dětí z tisíce narozených, které se nedožily pěti let, bylo v subsaharské Africe v roce 1990 téměř 184. S postupující snahou cíl naplnit tento počet klesl do roku 2007 na číslo 146. Splnění cíle stanoveného na 61 dětí

³⁶ CIHELKOVÁ, E., KUNEŠOVÁ, H a kol. Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy, s. 255.

³⁷ Jižní Asie je hned druhým regionem po subsaharské Africe s nejvyšší dětskou a mateřskou úmrtností.

v roce 2015 není reálné, ale s potěšením lze konstatovat, že šance na přežití malých dětí se v subsaharské Africe zvyšují.

Kvůli špatným hygienickým podmínkám, špatnému přístupu k pitné vodě a nedostatku potravy neumírají pouze děti. Tyto stejné faktory spolu s nedostatkem odborné lékařské péče jsou příčinou vysoké úmrtnosti matek. Graf na obrázku 9, který vypovídá o průběhu plnění **pátého miléniového cíle**, nám podává jen skromné informace o situaci v subsaharské Africe. Je však na první pohled viditelné, že počet úmrtí matek (na 100 000 živě narozených dětí) se od roku 1990 téměř nezměnil. Z 920 úmrtí v roce 1990 se dostáváme v roce 2005 k 900, což je zanedbatelná změna. Podobným vývojem prochází i Indikátor 18. Podíl porodů, kterým asistuje vyškolený personál, činil jak v roce 2005 tak v roce 2008 pouhých 45%. Pro dosažení cíle snížení úmrtnosti matek při porodu o tři čtvrtiny je zapotřebí zvýšit počet zdravotního personálu o 1 milion osob.

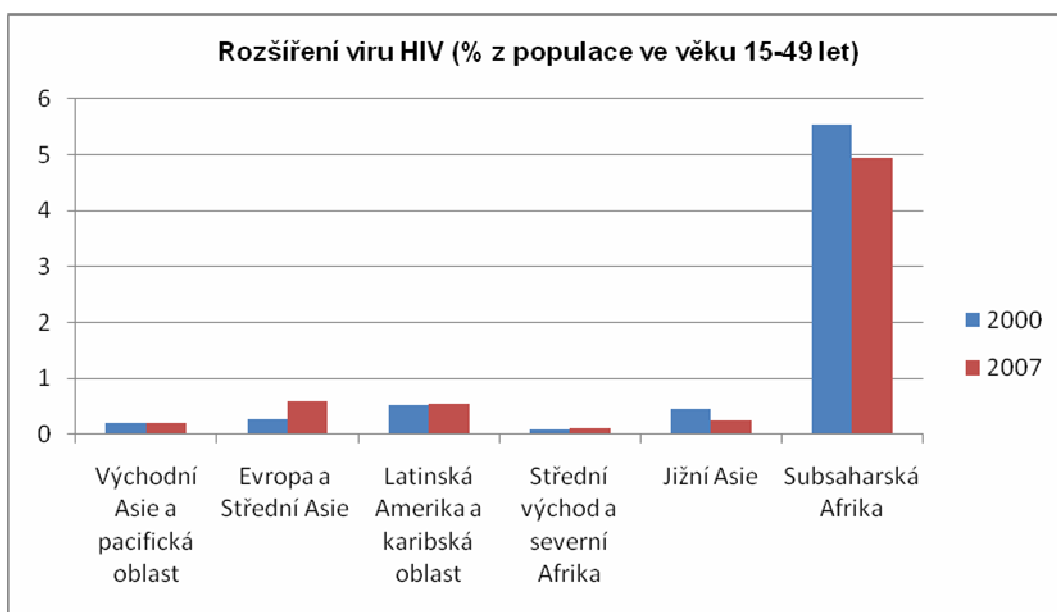
Obr. 9: Graf zachycující vývoj Indikátoru 17 v subsaharské Africe (v letech 1990–2015)

Zdroj: Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.

Z 0,7 miliardy obyvatel subsaharské Afriky žije více než 22,5 milionů s virem HIV. V celosvětovém měřítku to znamená, že dva ze tří lidí na světě nakažených virem HIV žijí v subsaharské Africe.³⁸ I když si **šestý cíl Miléniové deklarace** předsevzal zamezit šíření

³⁸ AIDS epidemic update 2007. WHO, 2007, s. 8.

tohoto viru, předpokládá se do budoucna další nárůst. Mezi lety 1990–2008 se procento dospělých nakažených virem HIV zvýšilo z 2,1% na více než dvojnásobek. Ovšem z grafu na obrázku 10, který zachycuje pouze roky 2000 a 2007, plyne, že za posledních sedm let došlo k mírnému zlepšení. Hodnotově situace vypadá tak, že z 5,5% v roce 2000 klesl počet nakažených HIV na 4,9% v roce 2007. Tento graf však slouží především ke srovnání situace mezi jednotlivými regiony. Jak již bylo zmíněno výše, subsaharská Afrika je na první pohled dominujícím regionem. Všechny ostatní regiony mezi lety 2000–2007 zaznamenaly téměř žádný či jen velmi malý nárůst počtu obyvatel nakažených virem HIV. Ke zlepšení situace došlo pouze v jednom regionu, a to v Jižní Asii, v číselných hodnotách to představuje pokles z 0,44% v roce 2000 na 0,25% v roce 2007.

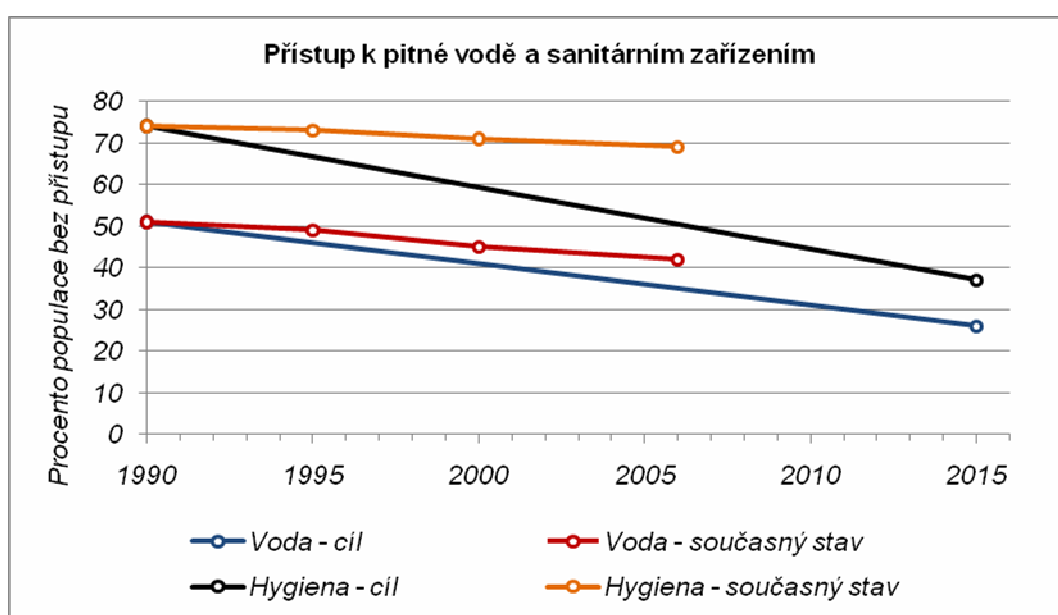
Obr. 10: Graf porovnávající vývoj Indikátoru 21 v jednotlivých regionech (v roce 2000 a 2007)

Zdroj: Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.

Věková skupina Indikátoru 21, který je zaměřen na procento nakažené populace v rozmezí 15-49 let, není volena příliš šťastně. Velkou skupinu nemocných totiž tvoří děti, které se s virem HIV narodily. Tyto nemocné děti výše uvedený indikátor nebere v potaz, jelikož se nacházejí ve skupině obyvatel do 15 let. Tvrzení, že by tento indikátor měl zahrnovat i tuto skupinu obyvatel, podporuje fakt, že celosvětově počet dětí (do 15 let) žijících s virem HIV stoupl z 1,5 milionů v roce 2001 na 2,5 milionů v roce 2007. Dle statistik žije téměř 90% těchto dětí v subsaharské Africe.

Necelých 61% dospělé populace nakažené virem HIV v subsaharské Africe jsou ženy. To může být důsledek nedostatečné prevence či velmi nízkém povědomí o viru HIV. Ve 24 zemích subsaharské Afriky dvě třetiny mladých žen ve věku 15–24 let postrádá úplné znalosti o přenosu HIV.³⁹

Cíl byl zaměřen na boj i s dalšími nemocemi, které decimují subsaharskou populaci. Ten však také neprobíhá příliš nadějně. Například výskyt tuberkulózy se od roku 1990, kdy bylo 176 případů na 100 000 obyvatel, zvýšil na 369 nemocných v roce 2008.

Obr. 11: Graf zachycující vývoj Indikátoru 34 a 35 v subsaharské Africe (v letech 1990–2015)

Zdroj: Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007.

Cíl sedmý řeší problém trvalé udržitelnosti životního prostředí. Jistých pozitivních výsledků bylo dosaženo ve zlepšení přístupu obyvatel k pitné nezávadné vodě a k sanitárnímu zařízení. Ovšem jak popisuje graf na obrázku 11, procento lidí bez přístupu k těmto prostředkům je vzhledem k cílové hodnotě v roce 2006 stále vysoké. V roce 2006 nemělo přístup k pitné vodě 42% lidí, přičemž cílová hodnota na rok 2015 zní 26%, a 69% lidí postrádalo přístup k sanitárnímu zařízení, zde je cílem dosáhnout hodnoty 37%. S přihlédnutím k původním hodnotám z roku 1990, kde 51% patřilo vodě a 74% sanitárnímu zařízení, lze konstatovat, že cíle bude roku 2015 dosaženo maximálně na 75%.

³⁹ UNAIDS Sub-Saharan Africa, HIV and AIDS statistics and features [online]. WHO, 2005.

Procento zalesněné plochy se od roku 1990 do roku 2005 snížilo o 4%. Tento mírný pokles, který byl v subsaharské Africe zaznamenán, je nejspíše důsledkem používání dřeva jako hlavního zdroje energie. S tím souvisejí emise CO₂ vypouštěné do ovzduší, ty však vykazují stagnaci na hodnotě kolem 0,9 tun CO₂ na obyvatele. Lze předpokládat, že hodnota tohoto indikátoru bude stoupat s rostoucí industrializací v subsaharské Africe.

Snahou **osmého miléniového cíle** je posílit světové partnerství a rozvojovou pomoc. Tomu by měla napomoci i vybavenost afrického obyvatelstva telekomunikačními technologiemi. Počet přihlášených pevných linek a mobilních telefonů na 1000 obyvatel se mezi lety 1990–2005 zvýšil z 10 na 142. V těchto letech se zvýšil i počet osobních počítačů na 1000 obyvatel, zatímco v roce 1990 nebyl zaznamenán žádný, v roce 2005 je to již 15 kusů. I díky tomu se zvýšil počet uživatelů sítě Internet na 1000 obyvatel, a to z 1 na 29 uživatelů ve stejném časovém období.

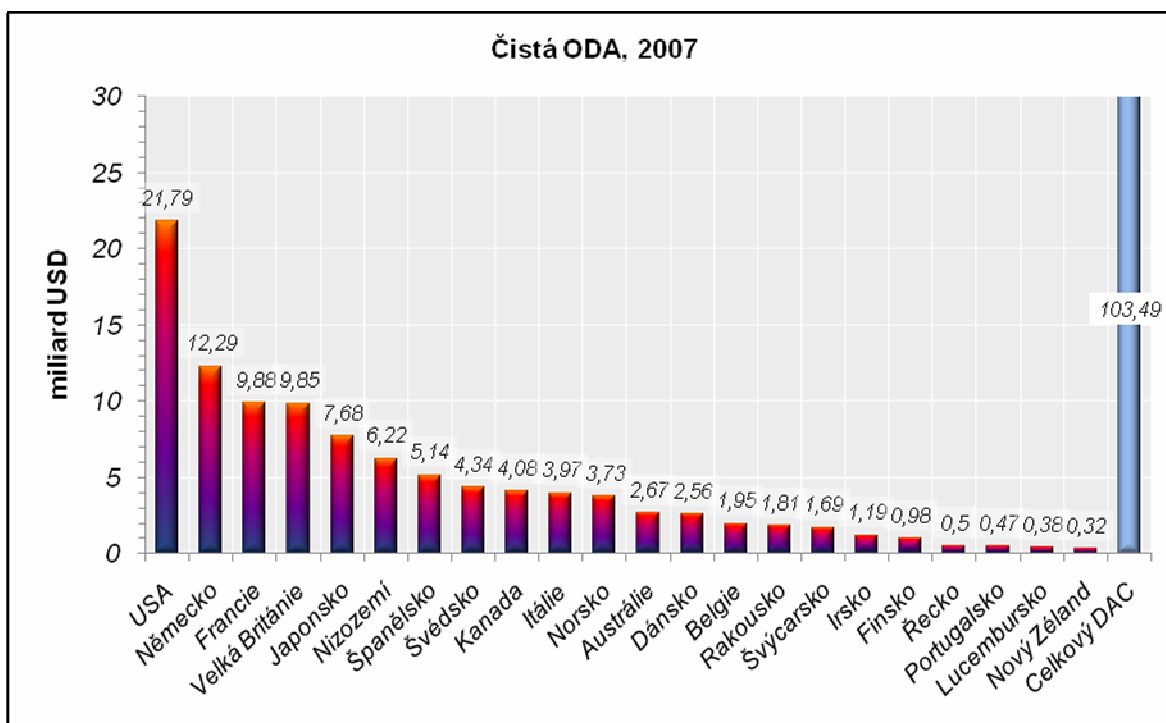
Samotné rozvojové pomoci od vyspělých ekonomik se týká Indikátor 48: Dluhová služba. Jde o ukazatele, díky kterému můžeme zjistit míru zadluženosti Mezinárodnímu měnovému fondu. Dluhová služba totiž vyjadřuje podíl splátek dluhů a úroků na exportu zboží a služeb. V subsaharské Africe má tento indikátor od roku 1990 klesající tendenci, což je pozitivní. Konkrétně je to posun z 11% v roce 1990 na 4% v roce 2008.

Rozhodně nelze opomenout ukazatel objemu rozvojové pomoci. Oficiální finanční podpora zemím subsaharské Afriky mezi lety 1990–2000 především klesala, z 35 dolarů na 20 dolarů na obyvatele. Trend se však změnil a oficiální rozvojová pomoc dosáhla o 8 let později výše 44 dolarů na obyvatele. Velká část tohoto nárůstu vznikla v důsledku operací souvisejících s částečným oddlužením, což je v rozporu s dohodou z Monterrey, podle níž by iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (Heavily Indebted Poor Countries – HIPC) měla být financována z dodatečných zdrojů.⁴⁰ Tato dohoda stanovila mimo jiného i cílový podíl oficiální rozvojové pomoci (Official Development Assistance – ODA) na 0,7% k HNP dárců. V roce 2007 tohoto cíle stanoveného Spojenými národy dosáhlo nebo ho překonalo pouze pět zemí DAC. Bylo to Norsko, Švédsko, Lucembursko,

⁴⁰ Dokument ze zasedání Evropského parlamentu [online]. EU, 2005, s. 2.

Nizozemí a Dánsko.⁴¹ I když oficiální rozvojová finanční pomoc stále nedosahuje požadovaných hodnot, v absolutních částkách se stále jedná o miliardy, které do RZ proudí, otázkou však nadále zůstává, jak efektivně jsou tyto zdroje využívány.

V roce 2005 se částka čisté ODA vyšplhala až na 106,8 miliard dolarů, to představuje navýšení pomoci o 27,3 miliardy dolarů oproti roku 2004. Graf obrázku 12 však zachycuje až rok 2007, během kterého došlo, především díky celosvětovému vlivu finanční krize, k poklesu celkové ODA na 103,49 miliard dolarů. Žebříčku dárců již tradičně vévodí Spojené státy americké následované Německem, Francií, Anglií a Japonskem.

Obr. 12: Graf zachycující čistou ODA za rok 2007 (v miliardách USD)

Zdroj: *Development Cooperation Report 2009. OECD, 2009, s. 151.*

Ucelený náhled na vývoje všech osmi miléniových cílů mezi lety 1990–2008 včetně v této kapitole neuvedených indikátorů nabízí příloha C.

⁴¹ The Millennium Development Goals Report 2009. UN, 2009, s. 48.

3.2. Perspektivy subsaharské Afriky

V subsaharské Africe představuje chudoba celý komplex vzájemně propojených problémů. Tyto problémy znemožňují efektivní využití potenciálu této oblasti, a tudíž i zdárné plnění cílů Miléniové deklarace. Rychlý nárůst obyvatel subsaharské Afriky předčí tempo růstu HDP i zemědělské produkce. Následkem je zvyšující se počet hladovějících obyvatel, vyvolávání nepokojů v zemi a nevratná devastace přírodních zdrojů. Zdejší nedostatečný školský systém je příčinou vysoké negramotnosti, rozvoji lidského potenciálu navíc brání epidemie smrtelných nemocí, zejména AIDS, malárie a tuberkulózy. Budoucí vývoj v subsaharské Africe je tedy nadále značně závislý na pomoci od vyspělých států.

V oblasti rozvojové pomoci je však patrná nutnost jejího zefektivnění a zmírnění negativních dopadů. Jisté kroky byly již v tomto směru učiněny. Ke zkvalitnění pomoci značně přispělo např. schválení Pařížské deklarace o efektivnosti pomoci v roce 2005. V této Deklaraci jde především o harmonizaci a zkoordinování samotného procesu, který probíhá mezi dárci a příjemci pomoci.⁴² Základním cílem je snížení nákladů při realizování pomoci a zvýšit tak dopad ODA.

Konkrétně pro subsaharskou Afriku bylo velmi důležitým krokem pro zefektivnění pomoci zřízení Řídící skupiny pro Afriku (Africa Steering Group) generálním tajemníkem OSN Ban Ki-moonem. Tato skupina sdružuje přední organizace a instituce působící v rozvojové problematice. Jsou jimi: Africká unie, Africká rozvojová banka, Islámská rozvojová banka, Evropská unie, IMF, WB.⁴³ Skupina se zaměřuje na stěžejní problémy tohoto regionu, jejichž vyřešení by vedlo k pozitivnímu vývoji i v ostatních oblastech. Jelikož se jedná o spolupráci nejdůležitějších hráčů na poli rozvojové pomoci v subsaharské Africe, jeví se zřízení tohoto sdružení jako krok správným směrem.

Z toho vyplývá, že přes dosud ne zrovna uspokojujvý vývoj miléniových cílů v subsaharské Africe, lze nalézt prostředky, jež usnadní a zefektivní jejich další plnění.

⁴² VLKOVÁ, I. Efektivnost rozvojové pomoci jako prostředek pro zvýšení dopadu ODA, s. 45-47.

⁴³ UN News Centre. Ban Ki-moon launches unprecedented group to boost Africa's development [online]. UN, 2007.

I když tedy roku 2015 zcela jistě nedojde v tomto regionu k naplnění rozvojových cílů, důležité je, že bude nadále fungovat koordinovaná mezinárodní spolupráce v oblasti rozvojové pomoci a snaha vymanit subsaharskou Afriku z chudoby poroste.

Závěr

Problém světové chudoby je složitou a dlouhodobou záležitostí. Situace v subsaharské Africe jako ve všech LDCs není jednoduchá. Nedostatečná technologická úroveň těchto zemí jim znemožňuje zapojení se do mezinárodní směny. Vyšší technologické úrovně však mohou jen stěží dosáhnou potýkajíc se s tak velkými sociálními a ekonomickými problémy. Nedostačující školní a zdravotní systém neumožňuje rozvoj potenciálu obyvatelstva těchto zemí. Ne zřídka jsou finanční zdroje místo na řešení těchto problémů vynakládány na řešení ozbrojených konfliktů a občanských válek v zemi.

Dnes více než kdy dříve přispívá k řešení těchto problémů rozvojová pomoc vyspělých zemí. V některých regionech jsou již dnes vidět pozitivní výsledky jejího působení, zdaleka však ne ve všech. Důkazem je vývoj miléniových cílů v subsaharské Africe. Zde bylo za uplynulých 19 let ujit jen pár krůčků na mílové trati ke splnění slibů Miléniové deklarace. Rozvinuté ekonomiky si jsou však vědomi neblahého vlivu problémů rozvojových zemí na celosvětové dění. Rozvojové země bývají často díky své zaostalosti a uzavřenosti útočištěm teroristických skupin. Také zde přezívají nemoci ve vyspělém světě již dávno vymýcené. V tomto směru vidí RTE nutnost zefektivňování rozvojové pomoci a nutnost pokračovat v usilovném boji s chudobou se stejným ne-li větším nasazením.

Práce se v první kapitole snažila definovat význam slova chudoba a přiblížit způsoby jejího měření pomocí tří ukazatelů životní úrovně. Druhá kapitola byla celá věnována rozvojové pomoci. Pohrávala si s otázkou, zda rozvojová pomoc pomáhá či je naopak kontraproduktivní. Byly zde rozebrány možné příčiny chudoby a představeny dvě oficiální mezinárodní organizace, které iniciují rozvojovou pomoc. V rámci této kapitoly bylo vyjmenováno a podrobně popsáno všech osm rozvojových cílů tisíciletí. Třetí část práce se zaměřila na průběh a současný stav plnění rozvojových cílů v subsaharské Africe a na perspektivy tohoto regionu.

V této práci byla použita výhradně data sekundární. Limitujícím faktorem pro detailnější analýzu problému byl především nedostatek aktuálních dat.

Použité zdroje

Citace:

CIHELKOVÁ, E., KUNEŠOVÁ, H. a kol. *Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

FÁREK, J., KRAFT, J. *Světová ekonomika – za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století)*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006. 252 s. ISBN 80-7372-142-2.

HOLUB, A., FOLTÝN, J., ORDUNUNG, N. *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. 128 s. ISBN 80-7079-423-2.

JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.

SLANÝ, M. Subsaharská Afrika v pasti zaostalosti? In LOUŽEK, M. (ed.). *Sborník textů: Potřebují rozvojové země pomoc, nebo volné trhy?* Praha: CEP – Centum pro ekonomiku a politiku, 2009, s. 47–59. ISSN 1213-3299.

About (RED) [online]. Joinred, c2009 [cit. 2009-12-13]. Dostupný z WWW:
<<http://www.joinred.com/Splash.aspx>>

About Us – History/Organization/Projects [online]. The World Bank, c2009 [cit. 2009-12-16]. Dostupný z WWW:
<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,pagePK:50004410~piPK:36602~theSitePK:29708,00.html>>

AIDS epidemic update 2007. Geneva: WHO, 2007. 50 s. ISBN 978-92-9-173621-8.
Dostupný z WWW: <http://data.unaids.org/pub/EPISlides/2007/2007_epiupdate_en.pdf>

BARDHAN, P. *Globalizace: Pomáhá nebo nepomáhá chudým tohoto světa?* [online]. Scientific American, 2007, č. 2, s. 88-95 [cit. 2009-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.sciam.cz/showdoc.do?docid=283>>

Caritas Internationalis [online]. Caritas, c2009 [cit. 2009-12-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.caritas.org/>>

Development Cooperation Report 2009. Statistical Annex: OECD, 2009, 241 s. ISBN 978-92-64-05504-9. Dostupný z WWW: <<http://titania.sourceoecd.org/vl=6119143/cl=12/nw=1/rpsv/dac09/index.htm>>

Dokument ze zasedání Evropského parlamentu [online]. EU, 2005 [cit. 2009-12-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+P6-RC-2005-0398+0+DOC+WORD+V0//CS>>

History of Sub-saharan Africa [online]. History world, c2009 [cit. 2009-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?groupid=1476&HistoryID=a65>>

History of the United Nations [online]. UN, c2009 [cit. 2009-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/aboutun/unhistory/>>

Human Development Reports [online]. UN, c2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupný z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/>>

A Human Development Report 2006: A Human Development Index by Income Groups. University of Göttingen: UNDP, 2006. 35 s. Dostupný z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/media/inequalityadjustedhdi.pdf>>

The Little data book on Africa. Washington DC: The World Bank (IBRD), 2007. 120 s.

ISBN 978-0-8213-6971-5. Dostupný z WWW:

<http://siteresources.worldbank.org/INTSTATINAFR/Resources/LDB_Africa_final.pdf>

The Millennium Development Goals Report 2009. New York: UN, 2009. 59 s. ISBN 978-

92-1-101196-8. Dostupný z WWW:

< http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG_Report_2009_ENG.pdf>

Official list of MDG indicators [online]. Millennium Development Goals Indicators.

United Nations, 2008 [cit. 2009-12-21]. Dostupný z WWW:

<<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>>

Overview [online]. UN, c2009 [cit. 2009-12-18]. Dostupný z WWW:

<<http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>>

Politické problémy rozvojových zemí [online]. Rozvojovky – VŠE, c2009 [cit. 2009-12-

22]. Dostupný z WWW: <<http://rozvojovky.vse.cz/index.php>>

Poverty [online]. The World Bank, c2000 [cit. 2009-11-29]. Dostupný z WWW:

<http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondbw/begbw_06.pdf>

The Quick Query MDGs [online]. Millennium Development Indicators. The World Bank,

c2009 [cit. 2009-12-22]. Dostupný z WWW:

<<http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/member.do?method=getMembers&userid=1&queryId=27>>

Rozvojové cíle tisíciletí [online]. Česká rozvojová agentura, c2008 [cit. 2009-12-21].

Dostupný z WWW: <<http://www.rozvojovestredisko.cz/mdg.php>>

SHIKWATI, J. *For God's Sake, Please Stop the Aid!* [online]. Der Spiegel, 07/04/2005

[cit. 2009-11-27]. Dostupné z WWW:

<<http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,druck-363663,00.html>>

SOUBBOTINA, T. P., SHERAM, K. A. *Beyond Economic Growth, 6. Poverty*. Washington DC: IBRD/The World Bank, 2000. 34 s. ISBN 0-8213-4853-1. Dostupné z WWW: <http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondbw/begbw_06.pdf>

Sub-Saharan Africa, MDGs [online]. The World Bank Group, 2007 [cit. 2009-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://ddp-ext.worldbank.org/ext/GMIS/gdmis.do?siteId=2&menuId=LNAV01REGSUB6>>

UNAIDS *Sub-Saharan Africa, HIV and AIDS statistics and features, in 2003 and 2005* [online]. UNAIDS/WHO AIDS epidemic update, 2005 [cit. 2009-12-25]. Dostupný z WWW: <http://www.unaids.org/epi/2005/doc/EPIupdate2005_html_en/epi05_05_en.htm>

UN Flag and Emblem [online]. UN, c2009 [cit. 2009-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/Depts/dhl/maplib/flag.htm>>

UN News Centre. *Ban Ki-moon launches unprecedented group to boost Africa's development* [online]. UN, 2007 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=23809&Cr=millennium&Cr1=development>>

VLKOVÁ, I. *Efektivnost rozvojové pomoci jako prostředek pro zvýšení dopadu ODA*. ACTA Oeconomica Pragensia. Praha: VŠE, 2009. 57 s. [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.vse.cz/aop/pdf/272.pdf>>

Voices of the Poor: *Listen to the Voices* [online]. The World Bank, c2009 [cit. 2009-11-21]. Dostupný z WWW: <<http://go.worldbank.org/NTVCW2JYW0>>

The World Bank Group Brochure: *Working for a world free of poverty*. The World Bank Group, 2006. 21 s. Dostupný z WWW: <<http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/wbgroupbrochure-en.pdf>>

World Development Indicators 2008: *Poverty Data: A Supplement to WDI 2008*. [s.1].

Washington D.C.: The World Bank (IBRD), 2008. 26 s. ISBN 978-0-8213-7386-6.

Dostupný z WWW:

<<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/WDI08supplement1216.pdf>>

Bibliografie:

Časopis *Mezinárodní politika*. 2005, roč. 29, č. 12. 40 s. ISSN 0543-7962.

Časopis *Mezinárodní politika*. 2007, roč. 31, č. 5. 45 s. ISSN 0543-7962.

African Development Bank Group [online]. Dostupný z WWW:

<<http://www.afdb.org/en/>> [2009-12-15]

A Chance to Learn Knowledge and Finance for Education in Sub-Saharan Africa.

Washington D.C.: IBRD (The World Bank), 2001. 86 s. ISBN 0-8213-4907-4. Dostupný

z WWW: <http://siteresources.worldbank.org/AFRICAEXT/Resources/chance_learn.pdf>

Informační centrum OSN v Praze [online]. OSN. Dostupný z WWW:

<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>> [2009-11-23]

The Millennium Development Goals in Africa: Progress and Challenges [online].

Economic Commission for Africa, 2005. 29 s. Dostupný z WWW:

<http://www.uneca.org/mdgs/MDGs_in_Africa.pdf> [2009-12-18]

Millennium Villages – A New Approach to Fighting Poverty [online]. Dostupný z WWW:

<<http://www.millenniumvillages.org/index.htm>> [2009-12-17]

Národní program boje proti AIDS v České republice [online]. Dostupný z WWW:

<<http://www.aids-hiv.cz/>> [2009-12-01]

Obchod se zbraněmi je mimo kontrolu [online]. Amnesty International. Kampaně a projekty, c2009. Dostupný z WWW: <<http://www.amnesty.cz/kampane-projekty/tema/zbrane-pod-kontrolu/>> [2009-12-03]

Report of the International Conference on Financing for Development 2002, Monterrey, Mexico. New York: UN (UNCTAD), 2002. 98 s. ISBN 92-1-104516-9. Dostupný z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/aconf198d11_en.pdf>

Seznam příloh

Příloha A: Posledních 20 míst žebříčku HDI z roku 2007 ve srovnání s HDP (vyjádřeno v PPP a USD) z roku 2007.....	51
Příloha B: Mapa subsaharské Afriky se zvýrazněnými státy.....	52
Příloha C: Plnění miléniových cílů v subsaharské Africe dle jednotlivých indikátorů (v letech 1990–2008).....	53

Přílohy

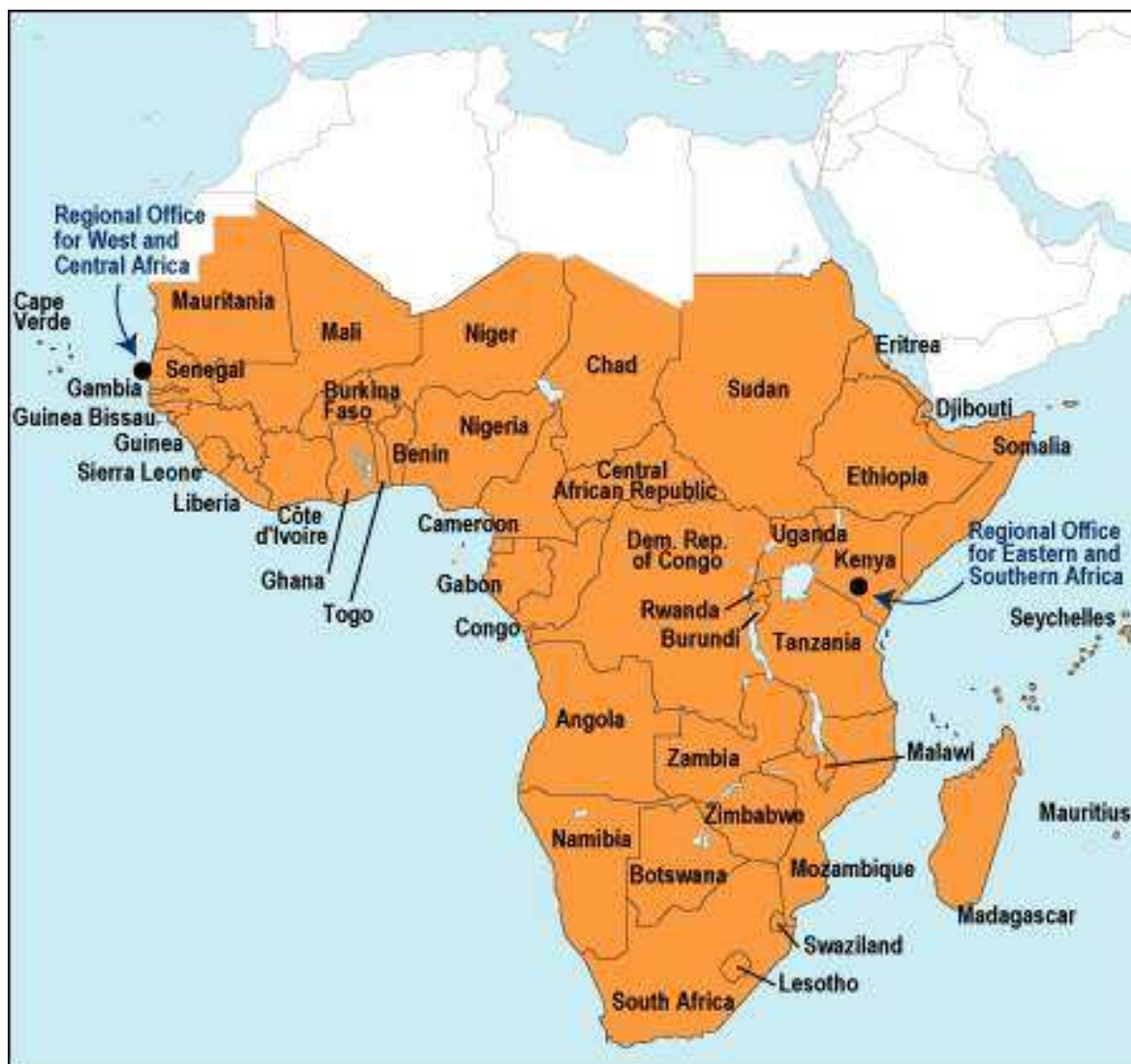
Příloha A: Posledních 20 míst žebříčku HDI z roku 2007 ve srovnání s HDP (vyjádřeno v paritě kupní síly a USD) z roku 2007

Země	HDI	HDP (PPP, USD)
Pobřeží slonoviny	0,484	1 690
Zambie	0,481	1 358
Eritrea	0,472	626
Senegal	0,464	1 666
Rwanda	0,460	866
Gambie	0,456	1 225
Libérie	0,442	362
Guinea	0,435	1 140
Etiopie	0,414	779
Mosambik	0,402	802
Guinea-Bissau	0,396	477
Burundi	0,394	341
Čad	0,392	1 477
Kongo	0,389	298
Burkina Faso	0,389	1 124
Mali	0,371	1 083
Středoafriická republika	0,369	713
Sierra Leone	0,365	679
Afgánistán	0,352	1 054
Niger	0,340	627

Poznámka: Všechny 20 zemí leží v oblasti subsaharské Afriky, vyjma Afgánistánu.

Zdroj: Indicators - Human Development Report 2009[online]. UNDP, 2009 [cit. 2009-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://hdrstats.undp.org/en/indicators/>>

Příloha B: Mapa subsaharské Afriky se zvýrazněnými státy

Zdroj: *Environment and Natural-Resource management*, http://www.idrc.ca/en/ev-82005-201-1-DO_TOPIC.html, 2009-12-14

Příloha C: Plnění miléniových cílů v subsaharské Africe dle jednotlivých indikátorů

(v letech 1990–2008)

Plnění miléniových cílů v subsaharské Africe					
Miléniové cíle a jejich indikátory	1990	1995	2000	2005	2008
Cíl 1: Odstranit extrémní chudobu a hlad					
Podíl zaměstnaných lidí mezi 15-24 lety na populaci (%)	50	50	49	49	49
Rozšíření dětí s podváhou mladších 5 let (%)	–	–	–	26,5	26,5
Podíl lidí žijících za méně než 1,25 USD na den (PPP) (%)	58	59	58	51	–
Podíl populace se spotřebou nižší než je minimální dietní hladina (%)	32	32	–	29	–
Cíl 2: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny					
Podíl gramotných žen ve věku 15-24 let (%)	59	–	65	67	67
Podíl gramotných mužů ve věku 15-24 let (%)	71	–	76	77	77
Podíl obyvatel s dokončeným základním vzděláním (% z dané věkové skupiny)	51	–	50	59	63
Počet zápisů do základní školy ku počtu dětí v dané věkové skupině	–	–	58	69	74
Cíl 3: Prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám					
Podíl křesel obsazených ženami v národním parlamentu (%)	–	10	12	16	18
Poměr dívek ku chlapcům ve vysokém školství	–	–	63	68	67
Poměr dívek ku chlapcům v základním školství	83	–	85	88	90
Poměr dívek ku chlapcům ve středním školství	76	–	81	80	79
Cíl 4: Snížení dětské úmrtnosti					
Podíl jednoletých dětí očkovaných proti spalničkám (%)	57	54	55	69	73
Kojenecká úmrtnost (počet úmrtí na 1000 živě narozených)	108	105	98	91	89
Úmrtnost dětí do pěti let (na 1000 narozených)	183	178	164	151	146
Cíl 5: Zlepšení zdraví matek					
Podíl porodů s asistencí vyškolených zdravotníků (%)	–	–	–	45	45
Rozšířenost antikoncepce (% žen ve věku 15-49 let)	15	–	–	22	22
Úmrtnost matek (počet úmrtí na 100 000 porodů)	920	–	–	900	–
Podíl těhotných žen s předporodní péčí (%)	–	–	–	72	72
Cíl 6: Boj proti nemocem jako AIDS, malárie a tuberkulóza					
Podíl dětí mladších 5 let s horečkou léčených odpovídajícími léky proti malárii (%)	–	–	–	35	35
Používání kondomů ženami (% z žen ve věku 15-24 let)	–	–	–	15	15
Používání kondomů muži (% z mužů ve věku 15-24 let)	–	–	–	36	36
Výskyt tuberkulózy (na 100 000 lidí)	176	237	325	384	369
Rozšíření viru HIV mezi ženami (% ve věku 15-24 let)	–	–	–	3,3	3,3
Rozšíření viru HIV mezi muži (% ve věku 15-24 let)	–	–	–	1	1
Rozšíření viru HIV (% z populace ve věku 15-49 let)	2,1	4,4	5,5	5,1	5,0
Podíl případů tuberkulózy zachycených a léčených pod DOTS (%)	–	33	40	45	47

Miléniové cíle a jejich indikátory	1990	1995	2000	2005	2008
Cíl 7: Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí					
Emise CO2 (tun na obyvatele)	0,9	0,8	0,8	0,9	–
Procentuální podíl zalesněné plochy	30	28	27	26	–
Podíl populace s přístupem k sanitárnímu zařízení (%)	26	27	29	31	31
Podíl populace s přístupem k upravenému vodnímu zdroji (k pitné vodě)(%)	49	51	55	58	58
Podíl území chráněného pro zachování biologické rozmanitosti (% celkového území)	–	–	–	11,3	11,3
Cíl 8: Posilování světového partnerství pro rozvoj					
Oficiální rozvojová pomoc na obyvatele v USD	35	32	20	43	44
Dluhová služba (pouze MMF, % exportu zboží a služeb, nezahrnuje remitence)	11	10	9	8	4
Počet uživatelů sítě Internet (na 1000 obyvatel)	0	1	5	29	–
Počet přihlášených pevných linek a mobilních telefonů (na 1000 obyvatel)	10	12	31	142	–
Počet osobních počítačů (na 1000 obyvatel)	0	7	9	15	–
Ostatní					
Počet dětí na jednu ženu	6,3	5,9	5,6	5,2	5,1
GNI-hrubý národní důchod na obyv. v USD	555	529	486	757	1 082
GNI-hrubý národní důchod v mld. V USD	284,3	310,5	326,1	575,5	885,3
Předpokládaná délka života při porodu (v letech)	50	50	50	51	52
Míra gramotnosti (% populace starší 15 let)	54	–	59	62	62
Populace (v mil.)	512,1	587,1	670,8	760,3	818,0
Obchod (% z HDP)	51,8	57,6	63,2	66,6	76,9

Poznámka: Indikátory, které v tabulce chybí, nebyly pro tuto oblast zveřejněny.

Zdroj: World development Indicators database 2008[online]. The World Bank Group, 2008 [cit. 2009-12-

14]. Dostupný z WWW: <[http://ddp-](http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=&REPORT_ID=1336&REQUEST_TYPE=VIE)

ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=&REPORT_ID=1336&REQUEST_TYPE=VIE

WADVANCED>